ORTODOKSİA
AHLÂKÎ VE DİNÎ RESALE
İMTİYAZ SAHİBİ: HRİSTOPOLİS MİTROPOLİTİ
MELETİOS LUKAKİS
MAHAL İDARE FENER
RUM PATRİKHANESİ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΦΑΝΑΡΙΟΝ

ΕΤΟΣ Θ' ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1934 ΤΕΥΧΟΣ 108

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τύποις «Φαζιλὲτ»

† ΦΩΤΙΟΣ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΙΑΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἀριθμ. Πρωτ. 2107 / Διεκπ. 1862

ΧΡΙΣΤΟΣ ΓΕΝΝΑΤΑΙ ΔΟΞΑΣΑΤΕ!
ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΠΙ ΓΗΣ ΥΨΩΘΗΤΕ!

ΣΥΝΗΓΑΓΕΝ ἡμᾶς καὶ πάλιν, εὐδοκίᾳ τοῦ Παναγάθου Θεοῦ, ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ἵνα ἐν ᾄσμασι καὶ ᾠδαῖς χαρμοσύνοις δοξολογήσωμεν καὶ πανηγυρίσωμεν τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἑορτάσωμεν τὴν ἑορτὴν τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως, ἐξαποστείλαντος, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν καὶ Προαιώνιον Λόγον, « γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν » (Γαλ. Δ'. 4).

Ἡ μεγάλη αὕτη τῆς εὐσεβείας ἡμῶν ἑορτὴ εἶναι ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν ἑορτὴ τῆς ἡμετέρας γλυκείας παρηγορίας καὶ ἐλπίδος.

Διότι διὰ τῆς καθόδου καὶ σαρκώσεως τοῦ Θείου Λόγου οὐ μόνον ἀποκατέστη ἡ εἰρήνη ἡμῶν πρὸς τὸν Πανάγαθον Πατέρα τὸν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς, ἀλλ' ἠκούσθη κατ' αὐτὴν τὸ πρῶτον καὶ τὸ μέγα εὐαγγέλιον τῆς ἐπὶ γῆς εἰρήνης καὶ τῆς συναδελφώσεως πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, ἀνέμελψεν ἡ οὐράνιος στρατιὰ τῶν ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Αἱ τοῦ κόσμου βεβαίως δοκιμασίαι καὶ ταλαιπωρίαι δὲν ἐξέλιπον καὶ ἔκτοτε ἐπὶ τῆς γῆς, οὔτε ἡ οὐρανόθεν ἐξαγγελθεῖσα καὶ ὑμνηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰρήνη ἐπὶ τῆς γῆς κατίσχυσεν εἰσέτι κατὰ τῆς ἔχθρας καὶ τοῦ μίσους καὶ τῆς διαιρέσεως ἐν αὐτῇ. Ὁ κλαυθμὸς καὶ ἡ ὀδύνη, ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀθλιότης εἶναι καὶ σήμερον ἀτυχῶς φαινόμενα συνήθη ἐν τῷ κόσμῳ, μεγάλη δέ, μάλιστα ἰδιαιτέρως νῦν, εἶναι ἡ συνοχὴ καὶ ἡ ἀπορία τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν, «ἀποψυχόντων ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς προσδοκίας» ἐνδεχομένης νέας φοβερωτάτης καταστροφῆς διὰ τὴν μὴ εὐόδωσιν εἰσέτι τῶν ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν καταβαλλομένων κοινῶν προσπαθειῶν πρὸς ἀποτροπὴν ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ἀμοιβαίων σπαραγμῶν καὶ ἑδραίωσιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γενικῆς εἰρήνης.

Ἀλλ' ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνέτειλεν ἤδη τῷ κόσμῳ, ὡς ψάλλει ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως, καὶ τὸ φῶς τοῦτο οὐκ ἔστι δυνατὸν ἵνα μὴ διαλύσῃ καὶ σκορπίσῃ ἐν τέλει πλήρως τὸ σκότος καὶ τὴν ἀχλὺν τῆς κακίας καὶ ἐπιφαύσῃ σελαγίζον καὶ σῷζον εἰς πᾶσαν τὴν γῆν.

Ἑορτάσωμεν τοίνυν, παρὰ πάσας τὰς εἴτε ἰδίας ἑνὸς ἑκάστου εἴτε γενικὰς δοκιμασίας καὶ θλίψεις, ἐν ἐλπίδι καὶ χαρᾷ τὴν θείαν καὶ χαρμόσυνον ἑορτήν. Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου, ἥτις περιέλαμψεν ἐν τῇ νυκτὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Γεννήσεως τοὺς ποιμένας τοὺς ἀγραυλοῦντας καὶ φυλάσσοντας φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν ἐν Βηθλεέμ, ἂς περιλάμψῃ καὶ ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας κατὰ τὴν

ὑπάντησιν καὶ τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἁγίων ἡμερῶν καὶ ἂς ἐνισχύσῃ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἐλπίδα ἡμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν προερχομένην θείαν ταύτην ἐλπίδα καὶ χαρὰν οὐδὲν οὕτω νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ καλλύνῃ ἐξωτερικῶς κατὰ τὰς ἁγίας ταύτας ἡμέρας δύναται, ὅσον ἡ τῆς θεοπαραγγέλτου ἐντολῆς τῆς εὐποιΐας πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀδελφοὺς ἐξαιρετικωτέρα κατ' αὐτὰς ἄσκησις, δαψιλῶς καὶ ἱλαρῶς κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέτρον ἕκαστος ἂς ἐπιμαρτυρήσωμεν καὶ ἐπιδείξωμεν τοὺς καρποὺς τῆς φιλανθρώπου καὶ φιλαδέλφου πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαθείας ἡμῶν. Τὰ θύματα τῶν δυσκόλων περιστάσεων καὶ τῆς κακοδαιμονίας τῶν καιρῶν εἰσὶ πολλὰ καὶ μεταξὺ ἡμῶν, τῆς παραμυθίας καὶ τῆς ἐνισχύσεως ἡμῶν χρῄζοντα. Μὴ μείνωμεν λοιπὸν ἀνάλγητοι καὶ ἀσυμπάθητοι πρὸς τὰς θλίψεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας αὐτῶν, ἀλλὰ παράσχωμεν καὶ αὐτοῖς ὀλίγην εὐτυχίαν καὶ χαρὰν ἐπερχόμενοι ἐπίκουροι αὐτοῖς κατὰ τὸ ἐνὸν ἐξ ὧν ἐχαρίσατο ἡμῖν ὁ Θεός, ἐν ὀνόματι Ἐκείνου, Οὗτινος τὴν κατὰ σάρκα δι' ἡμᾶς Γέννησιν ἑορτάζομεν σήμερον.

Ταῦτα ἐν ἀγάπῃ πατρικῇ, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, προσαγορεύοντες ἐπὶ ταῖς ἁγίαις καὶ χαρμοσύνοις ἑορταῖς, ἐπευχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος αὐτὰς μὲν δῷ ὑμῖν διελθεῖν ἐν ὑγείᾳ καὶ χαρᾷ, δωρήσηται δὲ καὶ τὸν ἀνατέλλοντα νέον σωτήριον Αὐτοῦ ἐνιαυτὸν ὑμῖν καὶ τοῖς οἴκοις ὑμῶν καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ φορὸν εὐημερίας καὶ εὐτυχίας, ἑδραιώσῃ δ' ἅμα κατ' αὐτὸν πλήρως τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν, ἐπὶ κοινῷ πάντων ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ κοινῇ εὐτυχίᾳ.

Ἡ χάρις τοῦ κατὰ σάρκα Γεννηθέντος Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς πατρικῆς ἡμῶν εὐλογίας εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Χριστούγεννα 1934

† Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ
ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Ο ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

῾Ο συγγραφεὺς ἀποδίδει εἰς τὸν ἀγγλοκαθολικισμὸν τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ᾿Αγγλικανικῆς ᾿Εκκλησίας, ὥστε ἐνῷ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος αὕτη ἦτο Προτεσταντικὴ ᾿Εκκλησία, διασώζουσα λείψανά τινα καθολικισμοῦ, σήμερον εἶνε μᾶλλον καθολική, διατηροῦσα ἴχνη τινὰ τῆς Μεταρρυθμίσεως. ῾Η ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἶνε πρόδηλον ὅτι ἐγένετο ἐπὶ ζημίᾳ τῶν Προτεσταντικῶν στοιχείων. Καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου ὁ συγγραφεὺς μνημονεύει τῶν λόγων τοῦ ἐπισκόπου Gloucester ἐν τῇ Κοινῇ ᾿Επιτροπῇ ᾿Αγλικανῶν καὶ ᾿Ορθοδόξων (1931), ὅτι «ἐν τῇ ᾿Αγγλικανικῇ ᾿Εκκλησίᾳ ἡ λέξις Προτεστάντης χρησιμοποιεῖται πολλάκις ὡς σημαίνουσα εἰδικῶς τὴν ἀντίθεσιν εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις τοῦ Παπισμοῦ ἐν ᾗ ἐννοίᾳ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ γένηται χρῆσις τῆς λέξεως καὶ ἐν τῇ ᾿Ορθοδόξῳ ᾿Εκκλησίᾳ». Σημειοῦμεν ὅτι τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἐξάγει ἐκ τῆς ἀποσιωπήσεως ἁπλῶς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη σημασία ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὴν λέξιν Προτεστάντης ὑπὸ τῶν ᾿Αγγλικανῶν, καθ᾿ ὃ ὁ Προτεσταντισμὸς ὡς θετικὴ πεποίθησις ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ᾿Αγγλικανικῇ ᾿Εκκλησίᾳ, δὲν δύναται νὰ ἔχει μείζονα πειστικότητα ἐκείνης ἣν ἔχουσι τὰ ἐπιχειρήματα τὰ ἀντλούμενα ἐκ τῆς σιωπῆς καὶ μόνης. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἀπωλειῶν τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐν τῇ ᾿Αγγλικανικῇ ᾿Εκκλησίᾳ ὁ συγγραφεὺς προσάγει τοὺς ἑξῆς δύο λόγους: Πρῶτον ὅτι ἡ Προτεσταντικὴ μερὶς ἀποβᾶσα ἐν τῇ ᾿Αγγλικανικῇ ᾿Εκκλησίᾳ μᾶλλον Εὐσεβιστικὴ ἢ Καλβινικὴ καὶ ἐπηρεασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μεθοδισμοῦ δὲν ἔδωσε τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὴν θεολογικὴν ἔρευναν τῶν ζητημάτων πίστεως καὶ διοικήσεως, οὐδὲ διεμόρφωσε θεολογικὸν σύστημα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Προτεσταντικῶν ἀρχῶν ἱκανὸν ν᾿ ἀντιπα-

ραταχθῇ πρὸς τὸ ἀγγλοκαθολικόν. Ἔπειτα ἡ προτεσταντικὴ μερὶς ἐπηρεάσθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ Μοδερνισμοῦ, ὅστις συνεπάγεται αὐτόχρημα διάλυσιν τῆς συστηματικῆς θεολογίας καὶ διὰ τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι ἀδυνατεῖ νὰ ἀσκήσῃ οὐσιώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τοῦ Καλβινισμοῦ ἐκ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐξήγγειλεν ἐν τῇ κοινῇ Ἐπιτροπῇ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν ὁ καθηγητὴς Goudge εἰπὼν ὅτι «δὲν θεωρεῖ ὑπερβολήν, ἂν εἴπῃ ὅτι ἡ Καλβινιστικὴ θεολογία ἐξέλιπε σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ»· ὅ, τι δὲ ἐλέχθη περὶ Καλβινισμοῦ, ἰσχύει καὶ καθόλου περὶ τῆς Προτεσταντικῆς θεολογίας. Ἐντεῦθεν, κατὰ τὸν συγγραφέα, καίτοι ἡ Εὐαγγελικὴ μερὶς δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς, ἐν τούτοις ἤλλαξε μορφήν, καθόσον μὴ προσκειμένη πλέον εἰς τὴν θεολογίαν τῆς Μεταρρυθμίσεως δὲν ἀντιτίθεται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς καθολικῆς θεολογίας καὶ ἐλευθεριάζουσα παρουσιάζει ὅλας τὰς ἀτελείας ἃς ἔχουσιν αἱ φιλελεύθεραι κινήσεις, ὅταν ἀντιπαρατάσσωνται πρὸς καλῶς συντεταγμένην «ὀρθόδοξον» κίνησιν.

Ἵνα ἀποδείξῃ τὴν ὀρθότητα τῆς τοιαύτης γνώμης αὐτοῦ περὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὁ συγγραφεὺς μνημονεύει τὰ τρία σπουδαιότατα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γεγονότα, τὰς συνδιαλέξεις τῶν Malines, τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Εὐχολογίου καὶ τὰς σχέσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον καὶ τὴν Παλαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ γεγονότα ταῦτα δεικνύουσιν ὅτι «τὸ καθολικίζειν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας» δὲν εἶνε κενὴ φράσις, ἀλλὰ πραγματικότης, καθόσον ἕκαστον τούτων παρουσιάζει σημεῖα προόδου τῶν καθολικῶν ἀπόψεων ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ Συνδιαλέξεις τῶν Malines μεταξὺ Ἀγγλοκαθολικῶν καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν κατὰ τὰ ἔτη 1921-25 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ λόρδου Halifax καὶ τοῦ Καρδιναλίου Mercier, αἵτινες, καίπερ ἀνεπίσημοι, διεξήχθησαν οὐχὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, δεικνύουσι τὴν τάσιν ἥτις κρατεῖ παρὰ τοῖς ἀνωτάτοις ἀρχηγοῖς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τῆς Ἐκθέσεως περὶ τῶν Συνδιαλέξεων, καίτοι αὕτη ἐβράδυνε νὰ δημοσιευθῇ, καὶ δημοσιευθεῖσα προὐκάλεσε ζωηρὰν πολεμικήν, φαίνεται ὅτι ἱκανὴ ἐπῆλθε συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο μερῶν πρῶτον περὶ Μυστηρίου, ὅπερ σημαίνει ὅτι οἱ Ἀγγλικανοὶ ἀπεδέχθησαν διατύπωσιν ἥκιστα ἀποκλίνουσαν τῆς «μετουσιώσεως», ἔπειτα περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἡ Γραφὴ ἑρμηνεύηται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἵνα ἀναγνωρισθῇ ὡς τελικὸς γνώμων τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τέλος περὶ τοῦ Πάπα, καθόσον ἀνεγνωρίσθη τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ καίτοι ἀπερρίφθη τὸ ἀλάθητον. Οὕτως αἱ Συνδιαλέξεις τῶν Malines καὶ ἂν ἔτι ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ συμμετέχοντες ἀνῆκον κυρίως εἰς τὴν ἀγγλοκαθολικὴν μερίδα δει-

χνύρουσι τὴν πρόοδον τῶν καθολικῶν ἰδεῶν ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἀλλὰ περισσότερον ἢ αἱ Συνδιαλέξεις τῶν Malines ἡ συζήτησις περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Εὐχολογίου ἀπέδειξε ποία εἶνε ἡ ἀγγλικανικὴ διδασκαλία κατὰ τὰ ἐπίσημα ἀντιπροσωπευτικὰ αὐτῆς σώματα. Ὡς γνωστόν, τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναθεωρήσεως ἐπέβαλεν ἡ πρὸς ἀναρχίαν ἐγγίζουσα ποικιλία τῆς λειτουργικῆς πράξεως ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν. Ἡ ποικιλία αὕτη ἐπεξετείνετο ἐκτὸς τῶν ἀμφίων καὶ ἄλλων ἐξωτερικῶν πραγμάτων καὶ εἰς σημεῖα σπουδαῖα, οἷα ἡ διατήρησις τῆς θείας Εὐχαριστίας, οἱ δὲ ἐπίσκοποι ἠδυνάτουν νὰ γεφυρώσωσι τὸ χάσμα τὸ χωρίζον τὰς διατάξεις τοῦ ἐν ἰσχύϊ Εὐχολογίου ἀπὸ τῆς διαδοθείσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πράξεως. Προτιμῶντες τὴν εὔτακτον τῆς ἀτάκτου ἐλευθερίας ἐπεξειργάσθησαν νέον Εὐχολόγιον περιέχον ποικιλίαν τινὰ ἐν ταῖς ἀκολουθίαις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ καθορίζον τὰ ὅρια πέραν τῶν ὁποίων δὲν ἐπετρέπετο νὰ χωρήσῃ ὁ Ἀγγλικανὸς ἱερεύς. Μετὰ μακρὰν μελέτην καὶ συζήτησιν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις τῷ 1927 ἐνέκρινε διαφόρους μεταβολὰς καὶ προσθήκας, ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων ἀπεδέχθη αὐτό, ἀλλ' ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἀπέρριψεν αὐτὸ καὶ τὸ δεύτερον, ἀφοῦ ἐκ νέου ἀνεθεωρήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως. Ἐκ τῆς συζητήσεως κατεδείχθη ὅτι ἡ τάσις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας στρέφεται εἰς περισσοτέραν ἔμφασιν τῶν καθολικῶν ἀρχῶν, ἡ δὲ ἀπόρριψις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ὀφείλεται εἰς τὰς ψήφους τῶν Ἰρλανδῶν, τῶν Οὐαλλῶν καὶ τῶν Σκώτων ἀσυμμορφώτων μᾶλλον ἢ τῶν ἀγγλικανῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ νέον Εὐχολόγιον, ὅπερ σήμερον χρησιμοποιεῖται ὡς «βιβλίον παραπομπῆς» (reference) δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκπροσωποῦν τὸ σημερινὸν πνεῦμα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πλέον παντὸς ἄλλου βιβλίου. Ἐν αὐτῷ ἐκτὸς ἄλλων δευτερευόντων σημείων δέον νὰ μνημονευθῶσιν ἡ Διάταξις τῆς Θείας Κοινωνίας καὶ ἡ Κοινωνία τῶν ἀσθενῶν, τὰ ὁποῖα προὐκάλεσαν τὴν διάστασιν Ἐκκλησίας καὶ Κοινοβουλίου. Εἰς τὴν πρώτην εἰσάγεται ἡ Ἐπίκλησις μετὰ τοὺς λόγους τῆς ἱδρύσεως τοῦ Μυστηρίου κατὰ τὴν πρᾶξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐπιτρέπεται ἡ διατήρησις τῶν καθηγιασμένων Δώρων χάριν τῆς Κοινωνίας τῶν ἀσθενῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πρὸς ἄλλους σκοπούς, οἷοι ἡ ἐπίδειξις αὐτῶν καὶ ἡ λατρεία δι' ἐπὶ τούτῳ διοργανουμένων τελετῶν. Ἡ διατήρησις τῶν Δώρων δεικνύει ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἔχεται τῆς γνώμης ὅτι διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ ἐπῆλθε πράγματι μεταβολή τις εἰς τὰ Δῶρα, ἥτις καθιστᾷ αὐτὰ ἀποτελεσματικὰ καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς θείας λειτουργίας. Καὶ ἡ γνώμη αὐτὴ ἀναμφιβόλως εἶνε μᾶλλον καθολικὴ ἢ προτεσταντική. Οἱ καταπολεμοῦντες τὴν διάταξιν ταύτην διεῖδον ἐν αὐτῇ ὁριστικὴν προσέγγισιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν καθολικὴν περὶ τῆς Θ. Εὐχαριστίας

ἀντίληψιν καὶ κίνδυνον ἐκπτώσεως εἰς τὴν μαγικὴν περὶ τοῦ Μυστηρίου ἐκδοχὴν τῆς Ρώμης. Τὸ ὅλον ὅμως ἐπεισόδιον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία παραμένει μὲν σύνθεσις εὐαγγελικῶν καὶ καθολικῶν στοιχείων, ἀλλὰ μετὰ τῆς τάσεως ὅπως τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος εὑρίσκηται πρὸς τὴν καθολικὴν μᾶλλον ἢ τὴν εὐαγγελικὴν πλευράν.

Τὸ τρίτον παράδειγμα τῆς ἐνισχύσεως τῶν καθολικῶν τάσεων ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ προσέγγισις τῶν Ἀγγλικανῶν μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἂν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ψυχρὰ καὶ κριτικὴ μᾶλλον πρὸ πεντηκονταετίας στάσις τῶν ἀγγλικανικῶν ἀρχῶν ἔναντι τῶν ὁμολογουμένως καθολικῶν, ἀλλὰ μὴ Ρωμαϊκῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ συγγραφεὺς παραπέμπει κατὰ πρῶτον εἰς τὸ λεχθὲν ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν κατὰ τὰς μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων συζητήσεις τοῦ 1930 «ὑπαρχούσης ἀμφιγνωμίας ἐν τοῖς 39 ἄρθροις, ταῦτα ἐν πάσῃ περιπτώσει δέον νὰ ἑρμηνεύωνται ὑπὸ τοῦ περιεχομένου τοῦ Εὐχολογίου», ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦτο μὲν καθολικίζει, ἐκεῖνα δὲ προτεσταντίζουσιν. Ἔπειτα παραθέτει τὴν ὁμολογίαν τῶν Ἀγγλικανῶν καθ' ἣν μετὰ τὴν Θείαν Κοινωνίαν τὰ ἀπομένοντα καθηγιασμένα Δῶρα θεωροῦνται μυστηριακῶς ὡς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ» καὶ σημειοῖ ὅτι ἡ ὁμολογία αὕτη εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν ὑποκειμένην εἰς τὴν περὶ κοινωνίας τῶν ἀσθενῶν διάταξιν τοῦ νέου Εὐχολογίου, ὅπερ πρόδηλον διατί οἱ Ἀγγλικανοὶ προκρίνουσι τοῦ παλαιοῦ. Μνημονεύων μετὰ ταῦτα ὅτι τὴν Ἔκθεσιν ἐν ᾗ περιέχονται αἱ δηλώσεις αὗται ἐνέκρινε τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ καὶ ὅτι αὕτη κέκτηται διὰ τοῦτο ἐπίσημον χαρακτῆρα, ὁ συγγραφεὺς ἀνευρίσκει ὑποχώρησιν τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ εἰς τὴν περὶ Ἁγίας Γραφῆς προτεσταντίζουσαν ἀντίληψιν αὐτῶν, διότι ἀπεδέχθησαν τὴν ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων προταθεῖσαν διατύπωσιν, καθ' ἣν «πᾶν ὅτι ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὡς αὕτη συμπληροῦται, ἐξηγεῖται, ἑρμηνεύεται καὶ κατανοεῖται ἐν τῇ Θείᾳ Παραδόσει ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἰκοῦντος ἁγίου Πνεύματος».

(Ἕπεται συνέχεια)

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ Μ. ΑΡΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΙΡΩΝ

ΜΙΑ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΤΩι ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΩι (ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗι ΦΥΛΛΑΔΙ)

Εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν φυλλάδα τὴν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ 1820 ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου Κωνσταντινουπόλεως ἀναγινώσκομεν τὴν ἑξῆς περικοπὴν (σελ. 18, 19), καταχωρουμένην ἐν τῷ κειμένῳ τῆς λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου· «σοῦ δεόμεθα (δηλ. τοῦ Παναγίου Δεσπότου = τοῦ Θεοῦ πατρὸς) καὶ σὲ παρακαλοῦμεν Ἅγιε Ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον (σελ. 19) ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ εὐλογῆσαι αὐτά, καὶ ἁγιάσαι, καὶ ἀναδεῖξαι, τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐτὸ τό τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου. . . . Τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον Αἷμα. . . . ». Μετὰ τὰ ἀνωτέρω προστίθεται ἡ φράσις· «*μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ*».

Ἡ τελευταία φράσις εἶναι προσθήκη μὴ συμφωνοῦσα πρὸς τὰ προηγούμενα· παρελήφθη ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅπου συντακτικῶς δικαιολογεῖται. Εἰς τὴν λειτουργίαν ἐκείνην ἀναγινώσκομεν τὰ ἀκόλουθα ἀντίστοιχα λόγια· «ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην, καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα. Καὶ ποίησον τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου. Τὸ δὲ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. *Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ*».

Ἀλλ' ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν (τοῦ

Μ. Βασιλείου) παρακαλεῖται ὁ Θεὸς Πατὴρ νὰ εὐδοκήσῃ ἵνα ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ τὰ τίμια δῶρα. Αὐτὸ νὰ εὐλογήσῃ, νὰ ἁγιάσῃ, νὰ ἀναδείξῃ τὸν ἄρτον σῶμα Χριστοῦ καὶ τὸν οἶνον αἷμα Χριστοῦ. Κατόπιν τούτων ἡ προσθήκη «μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ» εἶναι ἀδικαιολόγητος ὡς μετατρέπουσα τὴν σύνταξιν καὶ τὴν λογικὴν σειράν. Ἐν ᾧ λόγος γίνεται περὶ τοῦ Πνεύματος ὡς ἁγιάζοντος καὶ ἀναδεικνύοντος, ὁ συγγράψας τὴν ἀρχιερατικὴν φυλλάδα μεταπίπτει εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα διὰ προσθήκης φράσεως ἡ ὁποία ὄχι μόνον εἶναι πλεονάζουσα ἀλλὰ καὶ ὅλως, ἀπὸ ἀπόψεως συντάξεως, ἀδικαιολόγητος.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν (λειτουργίαν τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου) διὰ τῆς προστακτικῆς «ποίησον» παρακαλεῖται ὁ Θεὸς Πατὴρ διὰ τὴν μεταποίησιν· ἡ μετοχὴ μεταβαλών, γένους ἀρσενικοῦ, εἶναι τροπικὴ δηλοῦσα τὸν τρόπον τῆς ποιήσεως, τῆς μετουσιώσεως, τῆς δοτικῆς τῶν λέξεων «Πνεύματι Ἁγίῳ» σημαινούσης τὸ ὄργανον τῆς μεταποιήσεως. Ὅσον λοιπὸν εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν δεδικαιολογημένη τυγχάνει ἡ προσθήκη τῆς φράσεως «μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ Ἁγίῳ», τόσον ἀδικαιολόγητος εἶναι εἰς τὴν πρώτην.

Τὸ ἀρχιερατικὸν τοῦ 1820 τυπωθὲν ἐπὶ τῆς τρίτης πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε΄ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου πατριάρχου συστηθέντι τυπογραφείῳ εἶχεν ὑπ᾿ ὄψιν τὰς δύο ἐκδόσεις τοῦ Ἀρχιερατικοῦ τὰς γενομένας ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1714 καὶ 1770. Ἡ πρώτη τῶν ἐκδόσεων συνετελέσθη δαπάναις τοῦ Μητροπολίτου Νύσσης Μητροφάνους, ἡ δὲ δευτέρα δαπάναις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Κυρίλλου. Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας ἐκδόσεις, τὰς φιλοτεχνηθείσας εἰς τὸ τυπογραφεῖον Ἀντωνίου Βόρτολι, ὑπάρχει ἡ ἐσφαλμένη ἐκείνη προσθήκη. Ὥστε παρὰ τὸ γραφὲν εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ Ἀρχιερατικοῦ τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1820 «ἐπιμελείᾳ συντόνῳ τῶν πανιερωτάτων ἐφόρων τῆς Πατριαρχικῆς τυπογραφίας» ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνατύπωσις τῆς ἀρχιερατικῆς φυλλάδος ἐγένετο ἄνευ προσοχῆς καὶ κυρίως ἄνευ συγκριτικῆς μελέτης ἄλλων λειτουργικῶν κειμένων.

Ἀφήνω ὅλα τὰ ἄλλα κείμενα· περιορίζομαι δὲ μόνον εἰς ἓν εἰλητάριον περιέχον ὁλόκληρον τὴν λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου προερχόμενον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Καμαριωτίσσης, νῦν δὲ ἀποκείμενον εἰς τὸ κειμηλιοφυλάκιον τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου. Τὸ εἰλητάριον τοῦτο ἐκ καλῆς καὶ καλῶς διατηρουμένης μεμβράνης συγκείμενον ἀνήκει πάντως εἰς τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα. Παρέβαλον τὸ εἶδος τῆς γραφῆς του πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ὑπ᾿ ἀριθμὸν συμπλ. 76 φ. 44 V τοῦ χειρογράφου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ χειρογράφου τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τοῦ Larousse du XX siècle (σ. 658 πίναξ τρίτος). Ἀμφότεραι αἱ γραφαὶ αὗται ἔχουν μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς

τὸ χειρόγραφον εἰλητάριον τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου· ἐξ αὐτῶν δὲ ἡ μὲν τοῦ χειρογράφου τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν εἶναι τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ἡ δὲ τοῦ χειρογράφου τοῦ Larousse φέρει χρονολογίαν 1073.

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἰλητάριον ἀναφέρει «... εὐδοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου τὸ Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ εὐλογῆσαι αὐτά· καὶ ἁγιάσαι· καὶ ἀναδεῖξαι».

Καὶ ἀνιστάμενος καὶ σφραγίζων τρίτον τὰ ἅγια δῶρα λέγει

«τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ὁ διάκονος, «Ἀμήν». Ὁ ἱερεὺς

«τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁ διάκονος «Ἀμήν».

ὁ ἱερεύς, «τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς». Ἐλλείπει ἡ ἄστοχος ἐκείνη προσθήκη.

Τὸ μικρὸν τοῦτο λάθος φανερώνει ὁπόσα καὶ ὁποῖα λάθη παρεισέφρυσαν εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Συγχρόνως πληροφορούμεθα καὶ ἐντεῦθεν — ὡς καὶ πολλαχόθεν — ὅτι ἡ διόρθωσις τῶν λειτουργικῶν βιβλίων δὲν συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν νέων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰς ὀρθὰς γραφὰς τῆς ἀρχαιότητος, ὡς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τὴν ὁποίαν ἀναφέρω εἰς τὴν παροῦσαν μικρὰν μελέτην μου.

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥΣ Κ/ΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΞΗΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

34) ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ΄

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἐκκλησία ἐμελέτα τρόπον διευθετήσεως τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς πραγμάτων καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν βαρυτάτων χρεῶν **« συνέβη** ἐκεῖνο τὸ πολὺ καὶ μεγάλο σκάνδαλον κατὰ τὸ φθινόπωρον (σημ = τὸ κίνημα Κυρίλλου τοῦ Βερροίας), καθὼς ὅλοι σας τὸ ἠξεύρετε, καὶ πάλιν μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰρηνεύσαμεν τὰ πράγματα, ἀλήθεια μὲ πολλαῖς ἐξόδους καὶ ζημίας· καὶ ἀπάνω ὅπου ἀρχίνησεν ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ νὰ διορθώνηται μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ εὑρίσκῃ ὀλίγην ἄνεσιν τῶν χρεῶν ......, ἐπανέστη ὁ Πατελάρος ***Ἀθανάσιος*** Θεσσαλονίκης... καὶ χωρὶς ἀφορμῆς ἐτάραξε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ... καὶ ληστρικῶς καὶ ἐπιβατικῶς τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον ἐπῆρε καὶ ἐζημίωσε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ περισσότερον τῶν ἑξήκοντα φορτίων καὶ ἔκαμε φθορὰν καὶ καταδίκην μεγάλην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ.... »[219]. Ἡ ἐπιδρομὴ αὕτη καὶ εἰσπήδησις τοῦ Πατελλάρου εἰς τὸν θρόνον ἐγένετο τῇ ὑποστηρίξει τῶν ἰησουϊτῶν καὶ τῇ ***25 Φεβρουαρίου 1634***. Ὁ Ὑψηλάντης ἀναφέρει ὅτι « τῇ ***ἕκτῃ τοῦ Μαρτίου*** (1633) ἔνδυμα παρὰ τοῦ σουλτὰν Μουρὰτ περιβληθεὶς Ἀθανάσιος ὁ Κρής, ὁ ἐπονομαζόμενος Πατελάριος, μητροπολίτης Θεσσαλονίτης, ... ἐπέβη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ». Ὁ τότε πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας ἐν ΚΠόλει ***Ροδόλφος Σμὶθ***

219) ***Κωδ.*** Πατρ. Ἀρχ. Β΄, 99.—***Δ. Κεραμέως*** Ἱεροσ. βιβλ. Δ΄, 17.

γράφων ἀπὸ 6 Μαρτίου 1635 πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν Propaganda σημειοῖ ὅτι ὁ Πατελλάριος ἐξελέγη ΚΠόλεως τῇ *7 Μαρτίου 1634*. Δεδομένου ὅτι ὁ πρευδευτὴς οὗτος ἦτο σύγχρονος πρὸς τὰ γεγονότα καὶ ὅτι καθολικὸς ὢν καὶ πρὸς καθολικοὺς γράφων μετεχειρίζετο τὴν ***νέαν*** ἡμερομηνίαν, κατὰ δέκα ἡμέρας τότε προηγουμένην τῆς παλαιᾶς, ἕπεται ὅτι ἡ *7 Μαρτίου* ν. ἡ. πρέπει νὰ μετατραπῇ εἰς *25 Φεβρουαρίου* π. ἡ. καὶ συνεπῶς εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην ἡμερομηνίαν πρέπει νὰ θέσωμεν τὴν ἔξωσιν τοῦ Λουκάρεως καὶ τὴν εἰσπήδησιν τοῦ Πατελλαρίου εἰς τὸν θρόνον. Τὸ μόνον ὅπερ θὰ συνεβίβαζέ πως τὰς ἀνωτέρω δύο πληροφορίας (Ὑψηλ. καὶ Σμὶθ) ἴσως θὰ ἦτο ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ Πατελλάριος εἰσεπήδησε μὲν εἰς τὸν θρόνον τῇ 25 Φεβρουαρίου, ἀναγνωρίσθη ὅμως ἐπισήμως ὑπὸ τῆς βασιλείας πατριάρχης τῇ 6 Μαρτίου [220]).

Παραμείνας ἐπὶ τοῦ θρόνου τεσσαράκοντα ἡμέρας «ἐξεβλήθη κακῶς παρὰ τῆς συνόδου», καθαιρεθεὶς καὶ ἀφορισθεὶς κατ᾽ Ἀπρίλιον ἰ. ἔτους καὶ ἐξορισθεὶς εἶτα εἰς Χίον. Ἀποφασίσας νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην ἀνεχώρησεν ἐκ Χίου — πότε, ἄγνωστον — καὶ διὰ Πάτμου, Πάρου, Μήλου, Κυθήρων καὶ Ζακύνθου, ἔνθα συναντῶμεν αὐτὸν κατ᾽ Αὔγουστον 1635, ἀφίκετο κατὰ Σεπτέμβριον ἰ. ἔ. εἰς Ἀγκῶνα, κατὰ Ὀκτώβριον ἰ. ἔ. εἰς Βενετίαν καὶ κατὰ Μάϊον 1636 εἰς Ραγούζαν ζητῶν πάντοτε προστασίαν ἐκ Ρώμης πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου. Ἀποτυχὼν ἐπέστρεψεν εἰς ΚΠολιν, πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους τοῦ 1638, διενεργῶν ἀνεπιτυχῶς τὴν ἐκτόπισιν τοῦ Κονταρῆ καὶ τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, ἐντείνας μάλιστα τὰς προσπαθείας αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κονταρῆ (Ἰούνιος 1639), ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνεπιτυχῶς. Ἐκεῖνο ὅπερ ἐπέτυχεν ἦτο ὅπως λάβῃ, κατὰ προεδρείαν καὶ πρὸς ζωάρκειαν αὐτοῦ, τὴν μ/λιν Θεσσαλονίκης μετὰ καὶ τῆς ἱ. μονῆς τῶν Βλατάδων, ὑπὸ ὅρους ἀναφερομένους ἐν τῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ κατ᾽ Αὔγουστον 1639 ὑπογραφέντι ***ὑποσχετικῷ*** ἐγγράφῳ, δημοσιευομένῳ κατωτέρω. Συμμορφωθεὶς ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν πρὸς ἣν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν καὶ συγκατάθεσιν περὶ διακυβερνήσεως ὑπ᾽ αὐτοῦ τῆς μ/λεως Θεσσαλονίκης, ὕστερον φέρεται μετανοήσας. «Ὅτι μὲν ἡ ἁγιωτάτη μητρόπολις Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ προαποθανόντος γέροντος κὺρ Παρθενίου δέδοτο γνώμῃ κοινῇ συνοδικῇ, . . . πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον κὺρ Ἀθανάσιον Πατελλάριον. . . . κατὰ προεδρείαν, ζωαρκείας αὐτοῦ ἕνεκα καὶ διακυβερνήσεως, ὑπισχνουμένου φυλάττειν τὰ τῆς ἐκκλησίας δίκαια ἐγγράφως, τοῖς πᾶσιν εὔδηλον καὶ

---

220) ***Ὑψηλ.*** σ. 136. — **Orient. Christiana XIX,** σ. 211. — ὅρα καὶ σημ. 196. — Ὁ ***Ρ. Σμὶθ*** σημειοῖ προσέτι ὅτι ὁ ***Ἀθανάσιος*** ἐγκαθιδρύθη εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Θεοφάνους καὶ 14 μητροπολιτῶν.

καταφανές· ὅτι δὲ μετὰ τὸ ἀπελθεῖν ἐκεῖσε τὸν κὺρ Ἀθανάσιον αὐτὸν καὶ τὰς διατριβὰς ποιήσασθαι ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει ἱκανὸν καιρόν, εἶτα καταλιπεῖν αὐτὴν ἀνεπιμέλητον καὶ ἀπροστάτευτον καὶ καταλαβεῖν τὰ μέρη τῆς ἄνω Μυσίας ***ὑπὲρ τοὺς τρεῖς χρόνους***, μηδεμίαν πρόνοησιν ἢ ἐπίσκεψιν ἔχοντα ὑπὲρ τῶν ἐκεῖσε ψυχῶν καὶ εἰκῇ καὶ τηνάλλως φέρεσθαι τὴν αὐτὴν μητρόπολιν καὶ ὑστερεῖσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ποιμένος προστασίας, καὶ τοῦτο οὐκ ἀμφίβολον». Ταῦτα ἔγραφεν ἡ Ἐκκλησία κατὰ Ἰούλιον 1646 πρόνοιαν λαμβάνουσα περὶ πληρώσεως τῆς μ. Θεσσαλονίκης διὰ καταλλήλου ποιμένος ἀντὶ τοῦ Πατελλαρίου, ὅστις ἀναχωρήσας ἐκ Θεσσαλονίκης μετέβη εἰς Μολδαβίαν, ἔνθα εὑρίσκετο κατὰ Μάρτιον 1643, ἐφησυχάζων ἔν τινι παρὰ τὸ Ἰάσιον ἱερᾷ μονῇ [221]).

Ἀργότερον — πότε ἀκριβῶς, ἄγνωστον — ἐπανῆλθεν εἰς ΚΠολιν· παρευρεθεὶς δὲ κατὰ τὸ πραξικόπημα Κυρίλλου τοῦ Γ΄ ἐπέτυχε τὸ γ΄ δεκαήμερον Ἰουνίου 1652 νὰ ἐξώσῃ ἐκεῖνον ἀπὸ τοῦ θρόνου, νὰ ἀνακαταλάβῃ δὲ αὐτὸν ὁ ἴδιος διὰ κανονικῆς ἐκλογῆς καὶ συγκαταθέσεως τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἐκκλησίας παραγόντων, θελόντων πιθανῶς νὰ φανῶσιν εὐχάριστοι καὶ εἰς τὸν προστάτην τοῦ Πατελλάρου ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Βασίλειον. Παραιτηθεὶς μετὰ δεκαπενθήμερον πατριαρχείαν, ἀρχὰς Ἰουλίου ἰ. ἔ. [222]), ἐξηκολούθει διαμένων μῆνάς τινας εἰσέτι ἐν βασιλευούσῃ [223]), ἐξ ἧς ἀνεχώρησε καὶ αὖθις εἰς Ἰάσιον καὶ ἐκεῖθεν τὸ ἐπιὸν ἔτος (Ἀπρίλιος 1653) εἰς Μόσχαν. Ἐπανακάμπτων εἰς Ἰάσιον ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῆς Lubny (Οὐκρανίας), τῇ 5 Ἀπριλίου 1654. Ἀντίγραφον τῆς ἐν τῷ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει σκήτῃ τοῦ Σεραγίου προσωπογραφίας τοῦ Ἀθανασίου κοσμεῖ τὴν Αἴθουσαν τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Π. ΚΠόλεως [224]).

---

[221]) Orient. Chr. ὡς ἀνωτ. σ. 212. 216. 218 253. — ***Νομ. Συναγ.*** 133. — ***Περιοδ.*** Ε. Φ. Συλλ. ΚΠόλεως τόμ. ΚΖ΄ σ. 382. — ***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. 570. 574. 579. — ***Γεδεὼν*** σ. 569. — Ἐν Ἰασίῳ διαμένων ἔγραψε τῇ 15 Μαρτίου 1643 ἡρωελεγειακὸν ποίημα πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδαβίας Βασίλειον Λοῦπον (*Θεολογία* ΙΑ΄ σ. 215).

[222]) **Bandurii** σ. 218. — ***Μ. Ἀθηνῶν*** Γ΄ σ. 465. — Κατὰ πληροφορίας τοῦ λατίνου ἐπισκόπου Σμύρνης Ὑακίνθου (**Orient.** Christ. ὡς ἀνωτ. σ. 219) ὁ Ἀθανάσιος ἀπήγγειλε λόγον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τὴν 29 Ἰουνίου, ***ἡμέραν τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ.*** Ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ἴδιος χρονολογεῖ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μηνὸς ***Ἰουλίου***, ἕπεται ὅτι ἡ ὀλιγοήμερος πατριαρχεία αὐτοῦ παρετάθη καὶ ἐπὶ ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου, τὸ πολὺ μέχρι τῆς 9 τοῦ μηνός, ὅτε ἐξελέγη Παΐσιος Α΄.

[223]) Συναντῶμεν αὐτὸν ἐν ΚΠόλει κατὰ Σεπτέμβριον 1652 (***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. σ. 587. — ***Ν. Συν.*** σ. 251).

[224]) **Or. Christ.** ὡς ἀνωτ. σ. 220. — ***Θεοδ. Βαλλιάνου*** Ἱστ. τῆς Ῥωσ. Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι, 1851, σ. 220. — Ἀρχ. ***Ἀλεξ. Λασκάρεως*** ἐπίτομος ἐκκλ. ἱστορία Β΄ ΚΠολις, 1863, σ. 189 ἔνθα σημειοῦται ὅτι ὁ Ἀθανάσιος «ἄχρι τῆς σήμερον ἀναπαύεται ἀκέραιος καὶ καθήμενος». — ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** ΙΗ΄, 260.

*
* *

'Υποσχετικὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου 'Αθανασίου (πρ. ΚΠόλεως) ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς προεδρείας καὶ προστασίας τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης [225]).

'Επειδὴ ὁ παναγιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης κύριος Παρθένιος καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερὰ ὑπερτελεστάτη σύνοδος πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, τιμιωτάτων κληρικῶν, εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ λοιπῶν πάντων τῶν παρευρεθέντων, ὁρῶντες τὸ ἐστερημένον τῆς ἐμῆς τροφῆς, πρὸς ταῖς λοιπαῖς φροντίσι τῆς μεγάλης 'Εκκλησίας, οὐ δίκαιον ἔκριναν ἐάσαι με ἐν στερήσει τῶν ἀναγκαίων καὶ χρειωδῶν, χρηστῇ γνώμῃ ἑλκυσθέντες ἁπαξάπαντες μιᾷ βουλῇ καὶ θελήσει δεδώκασιν ἐμοί, εἰς εὐπορίαν τῶν προσηκόντων μοι, τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς καὶ τὸ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ «Βλατέου» ὀνομαζόμενον σεβάσμιον μοναστήριον τὸ πατριαρχικόν, τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ὥστε ἔχειν αὐτὰ καὶ νέμεσθαι τὸ παρ' αὐτῶν ἐπερχόμενον ἐκκλησιαστικὸν εἰσόδημα καὶ δικαίωμα καὶ διάγειν με ἐν εἰρηνικῇ διαθέσει τε καὶ καταστάσει, ἀσκανδαλίστως καὶ ἀνεπιβουλεύτως, τούτου χάριν ὑπόσχομαι ἐνώπιον Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος καὶ ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀρχιερέων, κληρικῶν, ἀρχόντων καὶ λοιπῶν φυλάξαι καὶ διατηρῆσαι ἀπαρασαλεύτως τὰς ἐξ ἰδίας μου προαιρέσεως καὶ ἐξ οἰκείας μου θελήσεως γεγονυίας συμφωνίας καὶ πρῶτον μὲν διάγειν με ἐν εἰρήνῃ πολλῇ καὶ ἡσυχίᾳ πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην 'Εκκλησίαν καὶ ἀρκεῖσθαί με τοῖς προρρηθεῖσι δικαιώμασι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἔχοντα τὴν ἀνάπαυσιν ἀρκετὴν καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἔχειν δικαιολογεῖσθαι ἀδίκως τε καὶ ἀλόγως καὶ ἐναντία αὐτῇ φρονεῖν, καὶ καλεῖσθαί με «ἀρχιεπίσκοπον» ἁπλῶς καὶ «προστάτην καὶ πρόεδρον» τῆς αὐτῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ οὑτωσὶ μνημονεύεσθαι καὶ ὑπογράφειν τὸ ἡμέτερον ὄνομα, ὅπου χρεία ὑπογραφῆς, καθὰ ποιεῖ καὶ ἕκαστος τῶν λοιπῶν συναδελφῶν μου ἀρχιερέων καὶ συντάττεσθαι τῷ χορῷ καὶ τῇ προσηκούσῃ αὐτῶν τάξει, ἔπειτα δὲ μνημονεύειν τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, κατὰ τὴν ἐκκλ/κὴν κανονικὴν διατύπωσιν, καθὰ τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ, καὶ πείθεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι κατὰ πάντα δικαίως τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ 'Εκκλησίᾳ καὶ εὐλαβῶς διακεῖσθαι πρὸς τὸν παναγιώτατον αὐθέν-

---

Περὶ *'Αθανασίου Γ'* ὅρα καί: **Bandur**. 218. 228.—***Μ. 'Αθηνῶν*** Γ', 446. 447. 465. —***Κούμας*** Ζ' 446.—***Δυοβ.*** 84. —***'Υψηλ.*** 136. 139. 153. —***Βυζ.*** Β', 533. 535.— ***Μαθᾶς***, 198. 199, 211.—***Γεδεών***, 559. 580.—***'Εκκλ. 'Αλ.*** Δ' 398.—***'Ορθοδ.*** Γ' 29.— ***Θεολογ.*** Δ' 180, Θ' 182.—**Le Quien**, Ι', 334.—**Vailhé**, 1311. 1427. — **Legran**, ὡς ἀνωτ. IV, 407. 432.— **A. Pichler**, ὡς ἀνωτ. 162.—**Aymon** ὡς ἀνωτ. 103.— **Echos** d'Orient VI, 102. —**G. Hofmann**, Patriarch Athanasios Patellaros, seine stellung zur Rom. Kirche ἐν **Orient**. Christiana v. XIX. — ***Μαζαράκη***, ὡς ἀνωτ. σ. 220. 230 266. — **Byz. Zeit** XV σ. 447. — ***'Η. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. 113. 210. 243. — ***Ν. Συν.*** 133. 134. 241. 250. 315. 325. — ***Παράρτημα*** Κ—ΚΒ' τόμ. Ε. Φ. Συλλ. σ. 114. — Πατμιακὴ βιβλιοθήκη ***'Ι. Σακελλίωνος*** ὡς ἀνωτ. σ. 196.

225) *Νομ. Συναγωγή* φ. 325. — ***Κ. Π. 'Αρχ.*** Α' 360. — ***Σάθα*** 574.

την καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ πειθηνίως, κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τάξιν, εὑρίσκεσθαι τῷ οἰκουμενικῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ ΚΠόλεως καὶ μηδέποτε διανοηθῆναί με ἢ μελετῆσαι ἐπιβουλήν τινα καὶ ἐνόχλησιν κατὰ τοῦ παναγιωτάτου μοι οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ σκάνδαλον κινηθῆναι ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ ὅλως προξενηθῆναι παρ' ἐμοῦ ζημίαν πολλὴν ἢ ὀλίγην καὶ τρίτον συνάγειν τὰ ἐτησίως βασιλικὰ χαράτζια παρὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ λαμβάνοντά με παρέχειν, ὡς ἔθος, τῷ παναγιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ σῷα καὶ ὁλόκληρα καὶ τάς κατὰ καιρὸν ριπτομένας τοῖς ἐπισκόποις καὶ τῇ μητροπόλει παρὰ τῆς ἱερᾶς τῶν ἀγιερέων συνόδου πατριαρχικὰς ζητείας καὶ βοηθείας εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν βαρυτάτων χρεῶν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, τοὺς μὲν ἐπισκόπους διδόναι ἕκαστον τὴν ζητείαν αὐτοῦ καὶ βοήθειαν οἰκειοχείρως εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν δὲ ζητείαν καὶ βοήθειαν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης ἐγχειρίζειν με ἀναντιρρήτως καὶ ἀπροφασίστως καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντιοῦσθαι ἐπὶ προφάσει τε καὶ δικαιολογίᾳ τινί, ἀλόγῳ τε καὶ ἀναιτίῳ, ὥστε τολμῆσαι ἀντειπεῖν τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ παναγιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ. Ἂν δέ ποτε ἐξέλθω τῆς τοιαύτης ὑποσχέσεως, τῆς οἰκειοθελοῦς καὶ ἀβιάστου, καὶ θελήσω ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ συμβουλῇ τινων συγγενῶν ἢ ξένων προξενῆσαι παραλόγως καὶ φθόνῳ φερόμενος, ἀναιτίως καὶ ἀλογοπραγήτως, σύγχυσιν καὶ ἐνόχλησιν τῇ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἢ ἐπιβουλὴν κατὰ τοῦ παναγιωτάτου μοι αὐθέντου καὶ δεσπότου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὅς μοι ὑπέσχετο ἐνώπιον Θεοῦ πᾶσαν εἰρήνην καὶ ἀνεπηρέαστον κατάστασιν, ἢ ἐνεργῆσαί με τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ σύγχυσιν καὶ θόρυβον καὶ σκάνδαλον καὶ ζημίαν τινά, εἶναί με καθῃρημένον τῆς ἀρχιερωσύνης μου καὶ ἔκπτωτον τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ ἐστερημένον παντὸς ἐκκλ/κοῦ αὐτῆς εἰσοδήματος καὶ δικαιώματος καὶ εἴ τις ἐπινοήσειεν ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας εἴη καὶ ἀφωρισμένος παρὰ Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ὑπόδικος πάσης ποινῆς καὶ κατακρίσεως καὶ ἔχειν ἄδειαν τὸν παναγιώτατον ἡμῶν αὐθέντην καὶ δεσπότην τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ τὴν ἁγίαν ἱερὰν σύνοδον παιδεῦσαί με καὶ τῇ ἐξωτέρᾳ ἀποφάσει. Ταῦτα γὰρ γράφων παρόντων πανιερωτάτων μητροπολιτῶν, τιμιωτάτων κληρικῶν, εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ τῆς λοιπῆς ἁπάσης συνόδου, ὑπόσχομαι ἐπιβεβαιούμενος τῇ ἐμῇ χειρὶ καὶ ἐγχειρίζω τὸ παρὸν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ παναγιωτάτου μοι αὐθέντου καὶ δεσπότου, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Παρθενίου καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερῷ κώδικι ἐν ἔτει ͵αχλθ', μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδικτιῶνος ζ'».

† ***Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος, πρόεδρος καὶ προστάτης Θεσσαλονίκης, ἔστερξα φυλάττειν ταῦτα ἀπαρασάλευτα καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψα».***

† ὁ Ἐφέσου ***Μελέτιος*** — † ὁ Ἡρακλείας ***Ἰωαννίκιος*** — † ὁ Κυζίκου ***Ἄνθιμος*** — † ὁ Τουρνόβου ***Μακάριος*** — † ὁ Λαρίσσης ***Γρηγόριος*** — † ὁ Ἀδριανουπόλεως ***Παρθένιος*** — † ὁ Νικαίας ***Πορφύριος*** — † ὁ Σερρῶν ***Δανιήλ*** — † ὁ Χαλκηδόνος ***Παχώμιος*** — † ὁ Ἀθηνῶν ***Δανιήλ*** — † ὁ Βερροιας ***Ἰωαννίκιος*** — † ὁ Διδυμοτείχου ***Δανιήλ*** — † ὁ Φιλιππουπόλεως ***Γαβριήλ*** — † ὁ Βιζύης

Δαμασκηνός — τέσσαρες κληρικοὶ ὀφφικιάλοι τῆς Μ. Ἐκκλησίας — δύο λαϊκοὶ ὑπογράφοντες ἰταλιστί.

***

Παραίτησις Ἀθανασίου Γ΄ 226)

«Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμματος δηλοποιεῖ ὅτι μετὰ τὸ λαβεῖν με ἤδη τὸν ἡμέτερον ἁγιώτατον οἰκουμενικὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆ ΚΠόλεως καὶ εἰσελθεῖν εἰς αὐτὸν ἡμέρας ἱκανὰς καὶ μὴ δυνηθῆναι ἀπολογηθῆναι καὶ ἀναδεχθῆναι καὶ βαστάζειν τὰ βασιλικὰ συνήθη δίκαια καὶ τὰ λοιπὰ ἔξοδά τε καὶ βάρη τῆς πατριαρχείας, ἀνεχώρησα τοῦ πατριαρχείου καὶ μὲ οἰκείαν βούλησιν καὶ θέλησιν καὶ ἀβίαστον τρόπον ποιῶ παραίτησιν τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου καὶ οὐχὶ τῆς ἀρχιερωσύνης μου. Ἐχέτω δὲ ἄδειαν ἡ ἱερὰ σύνοδος τῶν ἀρχιερέων ἐκλέξαι κανονικῶς ὃν ἂν ἐθέλοιεν ποιῆσαι πατριάρχην ΚΠόλεως· ἐγὼ δὲ ἡσυχίᾳ διάξω τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Ὅθεν εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἔνδειξιν πᾶσι δέδωκα τὴν παροῦσάν μου ἀβίαστον καὶ οἰκειοθελῆ παραίτησιν καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησία. Ἔτει ,αχνδ΄. ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ἰνδικτ. ε΄.

† *Ὁ πρώην πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθανάσιος στέργω τὰ ἄνωθι*».

35) ΝΕΟΦΥΤΟΣ Γ΄

«... Ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίσαι οὐκέτι βουληθῇ διά τε τὸ γῆρας καὶ τῶν θλίψεων αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πολλῶν πειρασμῶν ἀποκαμών, ψήφῳ Θεοῦ προνοίας καὶ ἡμῶν διάδοχον αὐτοῦ ἐξ ἡμῶν τινα νόμιμον καταστήσωμεν, ὃν ὁ Θεὸς αὐτὸς εὐδοκήσει καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπισφραγίσει», ἔγραφε κατὰ Μάρτιον 1636 ὁ Ἐφέσου Μελέτιος ἐλπίζων ἐπικειμένην τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνάκλησιν τοῦ Λουκάρεως. Ταύτης βραδυνάσης οἱ ἀρχιερεῖς ἐξώσαντες τοῦ θρόνου Κύριλλον τὸν ἐκ Βερροίας «ἐκλογῇ πάντων καὶ ψήφῳ προεβίβασαν πατριάρχην νόμιμον καὶ κανονικὸν τὸν κὺρ **Νεόφυτον**» ἀπὸ Ἡρακλείας, ***κατὰ Ἰούνιον 1636*** 227). Πατριαρχεύσας ἐννεάμηνον «δέδωκεν ἑκουσίως τὴν παραίτησιν αὐτοῦ»

---

226) ***Ν. Συν.*** 250. — ***Ὑψηλ.*** 153. — ***Ἀλήθεια*** Α΄ σ. 105. — Διάφορα ἑλλ. γράμματα ἐκ τοῦ ἐν Πετρουπόλει μουσείου τοῦ Nikolas Likhatcheff, ἐκδιδ. ὑπὸ ***Α. Π. Κεραμέως***. Πετρούπολις. 1907. σ. ιβ΄—κβ΄.

227) Ὁ A. Leger γράφων ἀπὸ *12 Ἰουλίου* (ν. ἡ.) *1636* πρὸς τοὺς Pères et Frères τῆς Γενεύης ἐσημείου πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι «ἐκδιωχθέντος ἐπονειδίστως τοῦ Κονταρῆ, κοινῇ συναινέσει τῆς ἑλλ. ἐκκλησίας, ἐξελέγη πατριάρχης ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος». — Legrand ὡς ἀνωτ. IV, σ. 447. 450.

τῷ ἐν ΚΠόλει ἐφησυχάζοντι Κυρίλλῳ τῷ Λουκάρει, πιθανῶς *τῇ 5ῃ Μαρτίου 1637*, καὶ ἀπελθὼν εἰς Χίον ἐγκατεβίωσεν ἐν τῇ ἐκεῖ Νέᾳ Μονῇ [228].

36) ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Α'

Κυρίλλου τοῦ Β' καθαιρεθέντος καὶ ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐκλήθη ἐπὶ τὴν πηδαλιουχίαν τοῦ τελευταίου τούτου, τῇ *1 Ἰουλίου 1639* [229], ὁ μ'της Ἀδριανουπόλεως ***Παρθένιος***, ὁ ἐπιλεγόμενος «Γέρων», λόγῳ τε ἡλικίας καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν Παρθενίου τοῦ Β' [230].

Παρθένιος ὁ Α' ἀπέστεργε τὴν ἄνοδον αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον ΚΠόλεως καὶ μόνον εἰς τὰς ἐπιμόνους προτροπὰς τῶν ἄλλων ὑπείκων ἐδέχθη ταύτην [231]. Κυρίως ὁ παραπείσας αὐτόν, ὄχι ἀνιδιοτελῶς, ὑπῆρξεν ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ μητροπολίτης τότε Ἰωαννίνων, ὅστις «ὑπανοίγων κατὰ μικρὸν τὰς ἀκοὰς τοῦ εὐεργέτου αὐτοῦ γέροντος μακαρίτου κὺρ Παρθενίου καὶ παραθίγων αὐτὸν εἰς καθέδραν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐνῆγεν ὡς ἐπεξελεύσει δῆθεν τῶν ἐχθρῶν, κατῆγε μᾶλλον τεχνικῶς καὶ κατεβίβαζεν εἰς ὅπερ ἀφεώρα καὶ ἤλπιζεν, ὡς δι' ἐφέσεως πρὸ καιροῦ εἶχεν, ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν κατέπειθεν ἑκὼν ἄκων προελθεῖν εἰς τὸν τῆς πατριαρχείας βαθμόν, οὗ γενομένου ἐδράξατο αὐτὸς τοῦ θρόνου τῆς Ἀδριανουπόλεως» [232].

---

228) Σημ. 197. — Περὶ ***Νεοφύτου Γ'*** ὅρα καί: Bandurii 218. 229.—***Μ. Ἀθηνῶν*** Γ' 446. 448. — ***Κούμας*** Ζ' 446. — ***Βυζ.*** Β' 534. — ***Ὑψηλ.*** 141. — ***Γεδεὼν*** 561. — ***Ν. Συν.*** 314. — ***Σάθα*** ὡς άνωτ. 571. 572. — ***Ἠ. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. σ. 128. 159. — ***Χουρμουζάκη*** ὡς άνωτ. σ. 627. — Vailhé 1321. 1428. — Legrand ὡς ἀνωτ. σ. 463. 491. 493. — Echos d'Orient. VI. σ. 104. — Byz. Zeit. VIII 398. — ***Παράρτημα*** Κ—ΚΒ' τόμ. Ε. Φ. Σ. σ. 114. — ***Ὀρθ.*** Γ' 34. — ***Θεολογ.*** Δ' 180. — ***Ε. Κρητικίδου*** περιβασις κλπ. σ. 26. 33. — ***Μαζαράκη*** κλπ. σ. 231.

229) Τὸ ***ὑπόμνημα***, δημοσιευόμενον κατωτέρω, φέρει πράγματι ἡμερομηνίαν: ***α' Ἰουλίου***, ὡς ὀρθῶς ἀνέγνωσεν ὁ ἀοίδιμος ***Α. Π. Κεραμεὺς*** (ἀνάλεκτα ἱεροσ. σταχ. Δ' 103, ὅρα ***τοῦ αὐτοῦ*** ἱεροσ. βιβλ. Δ' 14), ἠκολούθησε δὲ πάντως αὐτὸν ὁ Vailhé (ἔνθα ἀνωτ. σ. 1429), λελανθασμένως δὲ οἱ λοιποί: ***Μ. Ἀθηνῶν.*** ἐκκλ. ἱστ. Γ' 449). — ***Ὑψηλ.*** ὡς ἀνωτ. 143. — ***Βυζαντ. Β'*** σ. 534. — ***Ἠλ. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. σ. 91. 99 καὶ εἴ τις ἄλλος).

230) Τὸ ζήτημα τῶν δύο Παρθενίων Α' καὶ Β', ***ἀμφοτέρων ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως*** ἀναχθέντων εἰς τὸν θρόνον ΚΠόλεως, ἦτο σημεῖον διαφιλονεικούμενον μὲν διά τινας, λελυμένον δὲ δι' ἄλλους. Ἡ δημοσίευσις ὅμως τῶν σχετικῶν ***ὑπομνημάτων*** καταπαύει ὁριστικῶς τὴν συζήτησιν. (ὅρα Φωτ. βιβλ. τοῦ σεβ. ***Ἠλ. Γενναδίου*** σ. 80 ἑξ.).

231) Bandurii 229. — ***Βυζαντ.*** Β' σ. 534.

232) ***Νομ. Συναγ.*** 225. — ***Ἠλ. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. σ. 104.

Μετὰ πατριαρχείαν πενταετῆ καὶ δίμηνον Παρθένιος Α΄ καθῃρέθη κατὰ Σεπτέμβριον 1644, καὶ συγκεκριμένως πρὸ τῆς 8ης ἰδίου μηνός [233]. Ἡ κατ᾽ αὐτοῦ ἐκφωνηθεῖσα καθαίρεσις, στρεφομένη ἐν αὐστηρότητι ὕφους καὶ ὑπερβολῇ ἐκφράσεως περὶ ὅ,τι σχετικὸν σημειοῦται ἐν περιλήψει ἐν τῷ κατωτέρω δημοσιευομένῳ **ὑπομνήματι ἐκλογῆς** Παρθενίου Β΄ καταλήγει διὰ τῶν ἑξῆς: «γράφομεν καὶ παρακελευόμεθα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, γνώμῃ κοινῇ καὶ βουλῇ καὶ θελήσει τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς ὑπερτελεστάτης συνόδου καὶ θείας ἡμῶν ἀρχιερατικῆς καὶ ἀδελφικῆς συγκροτήσεως ἵνα ὁ κακογέρων αὐτὸς Παρθένιος.... ὑπάρχῃ καθῃρημένος καὶ γεγυμνωμένος πάσης ἀρχιερατικῆς χάριτος καὶ πατριαρχικῆς ἀξίας καὶ ἄπρακτος τῆς ἐνεργείας καὶ ἔξω τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὁμηγύρεως τῶν ἀρχιερέων καὶ ἀλλότριος τῆς σειρᾶς αὐτῶν καὶ ἔκπτωτος τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου ΚΠόλεως .... μηδεμίαν ἀνάκλησιν ἔχων εἰς αἰῶνα αὐτὸν τὸν ἅπαντα» [234].

Καὶ οὕτω μὲν ἔχει ἡ καθαίρεσις· ὁ ἀμερόληπτος ὅμως κριτικὸς μελετῶν τὰ κατ᾽ αὐτὴν δὲν θὰ παρήρχετο ἀσχολίαστον ἄλλην τινά, ἐξ ἴσου ἐπίσημον, πληροφορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐμφανίζουσαν Παρθένιον Β΄, μητροπολίτην μὲν εἰσέτι Ἀδριανουπόλεως ὄντα ὡς σκευωροῦντα «τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ καὶ κηδεμόνα ἐξῶσαι τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, τὸν τροφέα καὶ γέροντα αὐτοῦ κὺρ Παρθένιον» καὶ ἐπιτυχόντα τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, πατριάρχην δὲ γενόμενον ὡς διενεργήσαντα καὶ τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ. «Ἐξηπάτησε γάρ τινας τῶν ἀκάκων ἀρχιερέων καὶ τὰς τούτου ἐπιβουλὰς ἔτι μὴ γινωσκόντων καὶ τὸ ποικίλον καὶ ἄστατον τῆς γνώμης αὐτοῦ μὴ συνιδόντων καὶ μεθ᾽ ἑαυτοῦ συνεφειλκύσατο λόγοις μειλιχίοις καὶ δολεροῖς, ἐν προσχήματι καὶ ἤθει φιλικῷ καὶ ἀδελφικῷ, καὶ ἐπεσπάσατο εἰς συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαν, οὗ εἴχετο ἔργου, ἐπὶ τὸ ἀναχθῆναι εἰς τὸν ὑψηλότατον βαθμὸν καὶ *μετὰ τὸ ἀναλῶσαι* σωρὸν χρημάτων οὐκ ἐναρίθμητον καὶ *ἁρπάσαι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον* ἄνευ προκλήσεώς τινος ἀρχιερέων, κληρικῶν τε καὶ ἀρχόντων, ὥστε καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ ἀκοῦσαι τό: *ἀνάξιος*, καὶ ἐπιφορτίσαι τὴν ἐκκλησίαν βάρει χρέους ἀνυποίστῳ, *ἐξορίᾳ πικρᾷ παρέπεμψε* μὴ συγχωρήσας αὐτῷ μετεσχηκέναι οὔτε γοῦν τῶν ἐφοδίων...., αὐτὸς δὲ τὸν ἐν [illegible]λοῖς καὶ πολλάκις βοηθὸν αὐτῷ ἀναφανέντα καὶ ἐπίκουρον ἐλυμήνατο καὶ μετὰ τὸ στερῆσαι αὐτὸν τῆς πατριαρχικῆς τιμῆς καὶ τοῦ θρόνου, *παραίτιος ἐγένετο αὐτῷ καὶ τῆς τοῦ ζῆν ἀποβολῆς*» [235].

---

233) Ὅρα κατωτέρω σημ. 239.

234) *Νομ. Συναγ.* 127 ἑξ. — *Σάθα* Μεσ. βιβλ. Γ΄ 577. — *Κωδ.* Κριτίου Α΄ φ. 627 ἑξ.

235) *Νομ. Συναγ.* 225. — Φωτ. βιβλ. σ. 105.

Δεκαήμερον πιθανῶς μετὰ τὴν καθαίρεσιν καὶ ἔξωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἴσως τὴν 17 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους [236]), Παρθένιος ὁ Α΄ ἐξωρίσθη εἰς Κύπρον· ἐκεῖθεν μετά τινα καιρὸν ἀπῆλθεν εἰς Χίον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε δηλητηριασθείς, ὡς λέγεται. Πότε ἀκριβῶς ἀπέθανεν, ἄγνωστον· πάντως ὅμως ἐτάφη ἐν Χίῳ [237]).

***

Ὑπόμνημα ἐκλογῆς Παρθενίου Α΄ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως [238]).

Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως δίχα γνησίου καὶ νομίμου προστάτου καταλειφθέντος, ὡς τοῦ ἐν αὐτῷ παρανόμως καὶ ἐπιβατικῶς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ πατριαρχεύσαντος Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας εὐλόγῳ καὶ νομίμῳ τρόπῳ καθαιρέσει τελείᾳ καθυποβληθέντος καὶ ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, καθὰ ἀντικρὺ φαίνεται τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἐν τῇ κοινῇ συνοδικῇ καθαιρέσει κατ' εἶδος καὶ κεφαλαιωδῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες συνελθόντες εἰς ἓν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς διὰ τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀδριανουπόλεως, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κὺρ Π α ρ θ έ ν ι ο ν, ἔπειτα δὲ τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Νικαίας κὺρ Πορφύριον καὶ τρίτον τὸν πανιερώτατον μητροπολί-

---

[236]) Documente privitoare la Istoria Românilor t. XIII. de **A. Pap. Kerameus** Bucuresti 1909 σ. 518. — ***Φωτ. βιβλ.*** ὡς ἀνωτ. σ. 81.

[237]) Περὶ ***Παρθενίου Α΄*** ὅρα καὶ τὰ ἑξῆς: Bandurii 229. — *Μ. **Ἀθηνῶν*** Γ΄ 449. — ***Κούμας Ζ΄*** ... — ***Μαθᾶς*** σ. 205. — ***Γεδεὼν*** Π. Πίν. σ. 569. — ***Τοῦ αὐτοῦ*** Καν. διατ. Α΄ 44. — ***Σάθα*** ὡς ἀνωτ. 444. — ***Κ. Δελικάνη*** Β΄ 340. 357. 358. Γ΄ 30. 31. 288. 293. 303. 309. 314. — ***Π. Νεοκλέους*** τὸ καν. δίκαιον κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 17. — ***Φ. Βαφείδου*** ἐκκλ. ἱστ. Γα΄ 78. 101. 114. — ***Ι. Βελούδου*** χρυσόβουλα καὶ γράμματα κλπ. Βενετία, 1873, σ. 32 ἑξ. — ***Γ. Μαζαράκη*** ὡς ἀνωτ. σ. 325. 339. 364. 366. 373. — ***Θεολογία*** Δ΄ 180. Θ΄ 185. — ***Ὀρθοδ.*** Γ΄ 34. — Kimmel monumenta κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 416. — ***Ἑλληνικὰ*** Β΄ 151. — ***Ἐκκλ. Ἀλ.*** Γ΄ 33. Δ΄ 228. 255. 398. ΙΘ΄ 152. ΚΣΤ΄ 366. — ***Ἠλ. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. σ. 68. 70. 72. 80. 87. 98. 99. 201. — Langlois ὡς ἀνωτ. σ. 44. — Orient. Christian XX. σ. 73. — ***Α. Π. Κεραμέως*** Ἱερ. βιβλ. Δ΄ 15. 16. 334. 373. 376. — ***Τοῦ αὐτοῦ*** ἀνάλεκτα ἱερ. στ. Δ΄ 283. 300. — ***Τοῦ αὐτοῦ*** σημειώσεις περὶ τῶν ὁμιλιῶν Μελετίου τοῦ Συρίγου ἐν ***Δελτίῳ*** ἱστ. καὶ ἐθν. ἑταιρ. Β΄ 442. 443. 445. — ***Ἐκκλ. Φάρος*** περιοδ. Ἀλεξανδ. ΚΒ΄ (1923) σ. 146. — ***Παράρτημα*** Κ—ΚΒ΄ τόμ. Ε. Φ. Συλλ. σ. 114. — ***Μ. Ἑλλ. Ἐγκ.*** .... — ***Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ*** Γ΄ 28. — ***Κρουμβάχερ*** Γ΄ 716. — ***Δυοβουν.*** ὡς ἀνωτ. 85.

[238]) ***Κωδ.*** Β΄, 65. — ***Α. Π. Κεραμέως*** ἀνάλεκτα κλπ. Δ΄, 103. — ***Ἠλ. Γενν.*** Φωτ. βιβλ. σ. 99. — Οἱ ὑπογράφοντες τὸ ***ὑπόμνημα*** τῆς ἐκλογῆς Παρθενίου Α΄ πάντες εἶνε καὶ οἱ ὑπογράψαντες τὴν ***καθαίρεσιν*** Κυρίλλου Β΄.

την Μολδοβλαχίας κὺρ Βαρλαάμ. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει ͵αχλθ′ μηνὶ Ἰουλίῳ α′, ἰνδ. ζ′.

† ὁ Ἐφέσου ***Μελέτιος*** — † ὁ Ἡρακλείας ***Ἰωαννίκιος*** — † ὁ Κυζίκου ***Ἄνθιμος*** — † ὁ Τορνόβου ***Μακάριος*** — † ὁ Χαλκηδόνος ***Παχώμιος*** — † ὁ Ἀμασείας ***Ἰεζεκιήλ*** — † ὁ Λαρίσσης ***Γρηγόριος*** — † ὁ Ἀθηνῶν ***Δανιήλ*** — † ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ***Παρθένιος*** — † ὁ .... — † ὁ Ἰωαννίνων ***Παρθένιος*** — † ὁ Σερρῶν ***Δανιήλ*** — † ὁ Βερροίας ***Ἰωαννίκιος*** — † ὁ .... — † ὁ Προύσης ***Χρύσανθος*** — † ὁ πρ. Σμύρνης ***Ἱερεμίας*** — † ὁ Ρόδου ***Μελέτιος*** — † ὁ Φιλιππουπόλεως ***Γαβριήλ*** — † ὁ Δρύστρας ***Ἀντώνιος*** — † ὁ Ἰκονίου ***Παρθένιος*** — † ὁ πρ. Χίου ***Ἰγνάτιος*** — † ὁ Διδυμοτείχου ***Δανιήλ*** — † ὁ Βιζύης ***Δαμασκηνός*** — † ὁ Μεσημβρίας ***Ἀκάκιος*** — † ὁ Μηδείας ***Μητροφάνης*** — † ὁ Σηλυβρίας ***Σωφρόνιος*** — † ὁ Αἰγίνης ***Δωρόθεος*** — † ὁ Ἀγχιάλου ***Μητροφάνης***.

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΡΧΙΜ. ΙΛΑΡΙΩΝΟΣ ΒΑΣΔΕΚΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

γ΄). Τούτων οὕτως ἐχόντων, δυνατὸν ἐπαρκῶς νὰ καθορισθῇ ἡ σχέσις τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν πηγῶν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ἤτοι τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Ἐφ' ὅσον ἡ Θεία Ἀποκάλυψις ἐν ἑκατέρᾳ ἐμπεριέχεται, ἄρα καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις τυγχάνει θεόπνευστος, ἑπομένως δὲ καὶ τὸ ἰσοστάσιον καὶ τὸ ἰσοδύναμον αὐτῶν εἶναι ἀναμφισβίτητον· κατ' ἀκολουθίαν συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας μέχρι ταὐτότητος. Ἐξ ἄλλου, δεδομένου ὄντος, ὅτι οὐχὶ πᾶσα ἡ διὰ ζώσης παραδοθεῖσα χριστιανικὴ γνῶσις διετυπώθη καὶ διὰ γραφῆς, κατ' ἀνάγκην δεκτέον ὅτι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις οὐ μόνον συμπληροῖ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ γνησίαν Γραφὴν καθορίζει καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν αὐτῆς κατανόησιν ὁδηγεῖ. Ἄλλαις λέξεσιν, ἡ Ἱερὰ Παράδοσις ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν καὶ τὸ φῶς τῆς Γραφῆς.

Ἡ θεοπνευστία τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνοικοῦντος Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ ὁποίου εἶναι ἐσφραγισμένη ἡ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων εἰς αὐτὴν παραδοθεῖσα διδασκαλία καὶ ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ὁποίου ἐλλαμπόμενοι τὸν νοῦν οἱ θεῖοι Πατέρες εἰς γνῶσιν τοῦ Θείου λόγου, ἀπέβαινον «σάλπιγγες τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ὡς ἐκφρασταὶ τῆς θεοπνεύστου ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας. «Τὰ τοῦ Θεοῦ μόνον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἶδε» (Α΄ Κορ. β΄ 11). Ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἡ Ἱερὰ Παράδοσις συντελεῖ εἰς τὴν κύρωσιν τῆς αὐτομαρτυρίας τῆς Γραφῆς περὶ τῆς ἰδίας αὐτῆς θεοπνευστίας. Πρὸς τῇ ἐσωτερικῇ δῆλα δὴ ἀξίᾳ τοῦ περιεχομένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν μαρτυρίᾳ περὶ τῆς θεοπνεύστου αὐτῶν προελεύσεως, σπουδαίως μαρτυρεῖ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ ἡ μακρὰ παράδοσις. Περὶ τῶν Προφητῶν ἔγραφεν ὁ Ἰώσηππος ὅτι «τοσούτου αἰῶνος ἤδη παρῳχηκότος οὔτε προσθεῖναί τις οὐδέν, οὔτε ἀφελεῖν αὐτῶν,

οὔτε μετατεθεῖναι τετόλμηκεν, πᾶσι δὲ σύμφυτόν ἐστιν εὐθὺς ἐκ πρώτης γενέσεως Ἰουδαίοις τὸ νομίζειν αὐτὰ Θεοῦ δόγματα καὶ τούτοις ἐμμένειν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ δέοι, θνήσκειν ἡδέως [1]». Παρεμφερεῖς κρίσεις ἐκφέρει περὶ τῶν ἱερῶν Βίβλων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὁ Φίλων, ἀποκαλῶν αὐτὰς «λόγον τοῦ Θεοῦ», «Θείαν γραφήν», «γραφὴν τῶν προφητῶν», ἀμφότερα δὲ τὰ Ταλμοὺδ καί πάντες οἱ ραββῖνοι βεβαιοῦσιν, ὅτι τοιαύτη ὄντως ὑπῆρξεν ἡ πίστις τῶν Ἑβραίων περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν βιβλίων τῆς Βιβλου, μὴ ἐξηγουμένη ἄλλως, εἰ μὴ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς μακρᾶς καὶ διηνεκοῦς ἐν τῷ ἑβραϊκῷ λαῷ ἱερᾶς παραδόσεως. Ἔτι ἀφθονωτέρα τυγχάνει ἡ ὑπὸ τῆς Ἱ. Παραδόσεως κύρωσις τῆς θεοπνευστίας τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ πολλαχόθεν μὲν ἄλλοθεν, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ κανόνος τῆς Κ. Δ., διότι μόνον διὰ τῆς Παραδόσεως κατέστη δυνατὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ διακρίνῃ τὰς ὄντως γνησίας καὶ θεοπνεύστους γραφὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀποκρύφων καὶ ψευδεπιγράφων καὶ νὰ ἀπαρτίσῃ τὸν ἱερὸν τῶν Ἁγίων γραφῶν κανόνα. Μόνον τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἱ. Παραδόσεως ἐπετεύχθη ἡ διακρίβωσις τῆς περὶ τῶν γνησίων βιβλίων μαρτυρίας τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἐκήρυξε καὶ πρὸς ἣν ἔγραψεν ὡρισμένος Ἀπόστολος, ἡ Παράδοσις δ' ἐξ ἄλλου ἐβοήθησε νὰ διαπιστωθῇ ἡ συμφωνία τῆς ἐν ὡρισμένῳ βιβλίῳ φερομένης διδασκαλίας πρὸς τὸ ὑπὸ ὡρισμένης Ἐκκλησίας παραληφθὲν ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς κήρυγμα. Ἀκριβῶς δέ, διότι ἡ Ἱ. Παράδοσις ἐχρησίμευσεν ὡς κριτήριον καὶ λυδία λίθος τοῦ περιεχομένου τῶν Γραφῶν, ὁ ἁγιογραφικὸς Κανὼν καθ' ἅπασαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἀπήλαυε καὶ ἀπολαύει μεγίστου παρὰ τῶν πιστῶν σεβασμοῦ

Ὡς ἄμεσος συνέπεια τῆς θεοπνευστίας ἀμφοτέρων τῶν πηγῶν ἐπακολουθεῖ ἡ πλήρης σύμπτωσις καὶ συμφωνία αὐτῶν, ἀμφότεραι δῆλον ὅτι τὴν αὐτὴν περιέχουσι διδασκαλίαν, ἐν οἷς δὲ ἡ Ἱ. Παράδοσις ὑπερακοντίζει τὸ περιεχόμενον τῆς Γραφῆς, ταῦτα οὐ μόνον συμπληροῦσι τὸ ἐν τῇ Γραφῇ ἐλλεῖπον, — διότι οὔτε πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς ἀντιβαίνουσιν, οὔτε πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα τῆς Ἱ. Παραδόσεως ἀντιφάσκουσιν —, ἀλλὰ καὶ χειραγωγοῦσιν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ἀληθοῦς τῶν Ἁγίων Γραφῶν νοήματος. Οὐ μόνον οὐχὶ πάσας τὰς ἀληθείας τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως ἡ Ἁγία Γραφὴ περιέχει, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἐν αὐτῇ περιεχόμεναι εἶναι σαφεῖς, διότι πολλαὶ αὐτῶν ἐκφέρονται ἀμυδρῶς καὶ συνεσκιασμένως. Ἀλλά, κἂν ἔτι πᾶσαι σαφεῖς ἐξεφέροντο, πάλιν οἱ ὅροι τῆς καταλήψεως αὐτῶν ἔγκεινται ἐν τῇ ὑποκειμενικῇ αὐτῶν οἰκειώτει, ἤτοι ἐν τῇ φύσει τῶν προσλαμβανόντων αὐτὰς ἀτόμων καὶ τῷ ἐθνικῷ καὶ θρησκευτικῷ χαρακτῆρι

[1]) Ἰώσηππος κατὰ Ἀπίωνος I, 8.

τῶν προσώπων ἑκάστων. Τούτων πάντων ἕνεκα ἡ ἀπὸ τῆς Ἱ. Παραδόσεως ἐπικουρία ἀποβαίνει ἀπαραίτητος (πρβλ. Α΄ Κορ. β΄, 14-16. Β΄ Κορ. γ΄, 13 16). Ἤδη αὐτὰ ταῦτα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ κατέφευγον εἰς τὰ φῶτα τῆς Ἱ. Παραδόσεως, ὁσάκις ἠδυνάτουν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὰ «δυσνόητα» τῶν Γραφῶν (Β΄ Πετρ. γ΄,-16. Β΄ Κορ. δ΄, 3). διότι ἡ Παράδοσις, περιλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελοῦσα τὴν καθολικὴν αὐτῆς φωνήν, ἐχρησίμευε διὰ τοὺς πιστοὺς οἱονεὶ ὡς προβολεὺς τοῦ ἀπαιτουμένου φωτὸς εἰς τὰ «κεκαλυμμένα» τῶν Γραφῶν.

Διὰ τὸ ἀφ' ἑαυτῆς, λοιπὸν, καὶ δι' ἑαυτῆς ἀτομικῶς ἀνερμήνευτον τῆς Γραφῆς, ἡ Ἱ. Παράδοσις ἀποβαίνει ἀναγκαία χειραγωγὸς εἰς ἄντλησιν τῆς ἐν αὐτῇ ἀληθείας· τὸ μεμονωμένον ἄτομον ἀπέναντι τῆς Γραφῆς — κατὰ τὴν προσφυᾶ ἔκφρασιν συγχρόνου θεολόγου [1]) — ὁμοιάζει πρὸς τὸν εὐνοῦχον τῆς Κανδάκης: στερεῖται ὁδηγοῦ διότι «δὲν γινώσκει ἃ ἀναγινώσκει», μακροχρόνιος δὲ πεῖρα διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἄνευ τῆς ἀπὸ τῆς Ἱ. Παραδόσεως χειραγωγίας ἀπόπειρα πρὸς ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν ἀποβαίνει πηγὴ παραδόξων καὶ αὐτόχρημα διεστραμμένων διδασκαλιῶν ἐκ τῆς παρεξηγήσεως τῶν κειμένων. Οὕτως, ἡ Ἱ. Παράδοσις ἀποβαίνει τὸ ἄριστον τῆς Γραφῆς ἐξηγητικὸν ὑπόμνημα διότι μόνη αὕτη δύναται νὰ ἐπιρρίψῃ φῶς εἰς τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ ἀσαφῆ, νὰ καταστήσῃ τὰ ἀδιόρατα φωτεινὰ καὶ ἐν γένει νὰ διανοίξῃ τοὺς πνευματικοὺς ὀφθαλμούς, ὅπως ἐνίδωσι τὴν γνησίαν διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἐπὶ μέρους καὶ τοῦ ἑνιαίου αὐτῶν συνδέσμου.

Ἐφ' ὅσον λοιπόν, κατὰ τὰ εἰρημένα, ἡ Ἱ Παράδοσις ἀποτελεῖ τύπον τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως προγενέστερον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πρόδηλον ὅτι εἶναι ἡ προγενεστέρα αὐθεντικὴ πηγὴ τοῦ Θείου λόγου καὶ ἡ λυδία λίθος τῆς ἐσωτερικῆς Ἀποκαλύψεως, τῆς Γραφῆς ἀποτελούσης τὴν ἐξωτερικὴν Ἀποκάλυψιν, αὐτάρκη καὶ πλήρη ταμιοῦχον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ἀποβαίνουσαν μόνον ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως. Μόνον ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο τῆς Ἱ. Παραδόσεως ἐξηγούμεναι καὶ συμπληρούμεναι αἱ Γραφαὶ δύνανται νὰ λογισθῶσιν «αὐτάρκεις πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπαγγελίαν», κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, μόνον δ' ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ γραφὴ ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν Πατέρων ὡς «πλήρης κῶδιξ τῶν δογμάτων» [2]).

δ΄.— Ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῶν σχέσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱ. Παραδόσεως τεκμαιρόμεθα τὴν μεγάλην τῆς δευτέρας σημασίαν ἐν τῇ

[1]) Charles Gore, The reconstruction of belief p. 893.

[2]) Πρβλ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ 96, Δογματικὴ 7 — 8.

δογματικῇ δράσει τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δογματικὴ σημασία τῆς Ἱ. Παραδόσεως μάλιστα πάντων καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἔργου τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Καθ' ἑκάστην περίπτωσιν διατυπώσεως θεμελιώδους τινός χριστιανικῆς ἀληθείας εἰς ὅρον δογματικόν, αἱ σύνοδοι παραπέμπουσιν εἰς τὴν «πίστιν τῶν πατέρων», ὑπὸ τῆς Ἱ. Παραδόσεως δ' ἐχειραγωγεῖτο ἡ οἰκουμενικὴ Ἱεραρχία πρὸς τὸν σαφῆ δογματικὸν καθορισμὸν τῶν ἀσαφῶς καὶ συνεσκιασμένως ἐν τῇ Γραφῇ περιεχομένων ἀληθειῶν (οἷαι, ἡ ἀειπαρθενία τῆς Θεοτόκου, ἡ Ἁγία Τριάς, ἡ ὁμοουσιότης τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, τὸ περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ θελήσεων κ. λ.), πρὸς ἔκφρασιν τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποιοῦντο λεκτικοὶ ὅροι ἄγνωστοι μὲν τῇ Γραφῇ, μετὰ μεγίστης δ' εὐλαβείας τηρηθέντες ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς κεκτημένοι ἀλάθητον κῦρος.

Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς Ἱ. Παραδόσεως καὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐν τῇ δογματικῇ σφαίρᾳ παρατηρεῖται ἐνίοτε ἀπόλυτος αὐτῶν σύμπτωσις. Οὐδὲν σχεδὸν δογματικὸν θέμα, ἤτοι ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων διατυπωθὲν δόγμα, ὑπάρχει μὴ ἔχον τὰς βάσεις του ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἂν μὴ ἀπολύτως σαφῆ, πάντως ὅμως πραγματικήν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ βασισθῇ πρὸ παντὸς ἐπὶ ἁγιογραφικῶν μαρτυριῶν καὶ ἐνδείξεων, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ θεωρῆται ὡς πλήρης οἱονεὶ κατάποσις τῆς Ἱ. Παραδόσεως ὑπὸ τῆς Γραφῆς, ἀφοῦ, ἄλλως τε, περὶ ἄλλων τινων δογμάτων ἡ Παράδοσις ὁμιλεῖ ἐκφραστικώτερον, σαφέστερον καὶ μᾶλλον καθωρισμένως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐν τῇ δογματικῇ σφαίρᾳ διαπιστοῦται ἑνότης τῶν δύο πηγῶν τῆς χριστιανικῆς γνώσεως, ἀσφαλίζουσα στενὴν τὴν ἀμοιβαίαν των σχέσιν κατὰ τρόπον, ὥστε ἄνευ τῆς ἑνότητος ταύτης ν' ἀποβαίνῃ ἀδύνατος ἡ πιστὴ κατάληψις τῶν χριστιανικῶν δογμάτων.

Ἐκ τῆς πράξεως λοιπὸν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων συνάγεται, ὅτι τὰ δόγματα διατυποῦνται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ περιεχομένης διδασκαλίας ὀρθῶς ἑρμηνευομένη, ἡ ὀρθὴ ὅμως αὐτῆς ἑρμηνεία, ὡς εἴδομεν, ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν τῆς ἐν τῇ Ἱ. Παραδόσει διασωζομένης καὶ συνεχιζομένης πίστεως τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Πρόδηλος ἐντεῦθεν ἀποβαίνει ἡ σπουδαιότης τῆς Ἱ. Παραδόσεως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς Δογματικῆς. Ὁ Φιλάρετος ἐν τῇ Δογματικῇ του παρέχει ἤδη ἡμῖν τοὺς κανόνας, καθ' οὓς δέον νὰ χρησιμοποιῆται ἡ Παράδοσις ἐν τῇ δογματικῇ ἐπιστήμῃ.

Ἐφ' ὅσον ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἱ. Παραδόσεως πρὸς τὸ δόγμα, θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ὡς ἔνδειξιν αὐτῆς τὴν **διατήρησιν** τοῦ δόγματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τῆς ἐννοίας τοῦ δόγματος ἐνυπάρχει ἡ ἔννοια τῆς σταθερότητος, τοῦ ἀμεταβλήτου καὶ τῆς διαρκείας τοῦ περιεχομένου τοῦ δόγματος ἀφοῦ δι' αὐτοῦ ἐκφέρεται ἡ ἀμετάβλητος, ἀεὶ ἡ αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἀπαρα-

χάρακτος θεμελιώδης θεία ἀλήθεια. Ὄπισθεν τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται θείας τινὸς ἀληθείας ἡ δογματικὴ διατύπωσις, ὑπάρχει πάντοτε ἀναλλοίωτος ἡ αὐτὴ οὐσία καὶ ἔννοια, ὁ αὐτὸς νοῦς, περὶ οὗ οἱ ἔχοντες «νοῦν Χριστοῦ» (Α' Κορ. β', 16) χριστιανοὶ ἐφρόνουν πάντοτε τὸ αὐτό. Ἀκριβῶς δ' εἰς τὴν ἰδιότητα ταύτην τῆς εὐσταθείας ὀφείλεται ἡ βαθεῖα καὶ ἰσχυρὰ τῶν δογμάτων ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν καθίσταται εὐνόητος ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς διατηρήσεως τοῦ δόγματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ διατήρησις δὲ αὕτη ἐκφαίνεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις τῆς δογματικῆς ἀληθείας, ἤτοι τήν τε ἰδανικὴν καὶ τὴν εἰδολογικήν· ἐν τῷ δόγματι δηλ. παραμένει ἡ αὐτὴ ἰδέα τῆς ἀληθείας, ἡ αὐτὴ ἔννοια αὐτῆς, σωζομένη καὶ διακρατουμένη ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς Ἱ. Παροδόσεως ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην της ἔννοιαν, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ αὐτὴ φραστικὴ διατύπωσις, ὡς αὕτη ἐξηνέχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν καλουμένων Συμβόλων. Τὸ ζήτημα λοιπὸν τῆς διατηρήσεως τῶν δογμάτων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ζήτημα Ἱ Παραδόσεως καὶ Συμβόλων, ἡ δὲ Παράδοσις καὶ τὰ Σύμβολα εἶναι στενώτατα συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, καθ' ὅσον ταῦτα μὲν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ διατυπώσεις θείων ἀληθειῶν, ἀντληθεῖσαι ἐκ τοῦ βάθους τῆς Ἱ. Παραδόσεως, αὕτη δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διατηρήσεως τοῦ δόγματος εὗρεν ἐν τῷ συμβόλῳ μέγα ὑποστήριγμα καὶ ἀσφαλὲς μέσον.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΒΟΥΔΟΥΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΩ ΧΡΟΝΟΥΣ

(Συνέχεια ἐκ προηγουμένου)

Β΄ Δομέστικος

Διὰ τὴν χηρεύουσαν θέσιν τοῦ δομεστίκου τούτου ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἐπροτιμᾶτο ἐκεῖνος ὅστις ἔχων τὰ διὰ τὸ ἀξίωμα προσόντα ἐμαθήτευσε τὴν μουσικὴν παρὰ τῷ πρωτοψάλτῃ ἢ τῷ λαμπαδαρίῳ. Οὐχὶ σπανίως εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἀνεδείχθησαν καὶ ὅσοι ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κανοναρχῶν ἐφάνησαν δόκιμοι. Συνήθως διὰ τὴν δομεστικίαν προσελαμβάνοντο πρόσωπα ἐκλεγόμενα μεταξὺ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρίστων καὶ καλλιφωνοτέρων ἱεροψαλτῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κων/πόλεως. Ὁ πρώτιστος καὶ κυριώτατος ὅρος πρὸς ἐπιτυχίαν του διὰ τὸν ὑποψήφιον δομέστικον ἦτο ἡ καλλιφωνία. Τὸ ὀλίγον τῆς μαθήσεως καὶ τὸ ἀκατάρτιστον περὶ τὴν μουσικὴν σοβαρῶς δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν. Ὁ μουσικὸς καταρτισμὸς τοῦ δομεστίκου ἔδει νὰ εἶναι καρπὸς τῆς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ χοροστασίας.

Μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ πρωτοψάλτου ἢ καὶ τοῦ λαμπαδαρίου ἢ μᾶλλον καὶ ἀμφοτέρων, ἐδίδετο ὑπὸ τοῦ ἑκάστοτε πατριάρχου ἡ ἔγκρισις πρὸς πρόσληψιν ἐκείνου ὅστις συγκεντρώνων τὰ ἐπὶ τούτῳ προσόντα θὰ ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰ δι' ἃ καὶ προωρίζετο ἀνώτερα ἀξιώματα. Ἐν τούτοις ἡ πρόσληψις εἶχε πάντοτε χαρακτῆρα προσωρινότητος. Οἱ νεοπροσλαμβανόμενοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἦσαν ὑπὸ δοκιμασίαν. Μετὰ εὐδόκιμον χοροστασίαν οἱ δομέστικοι ἐλάμβανον τὴν σειρὰν τῶν μονίμων καὶ ἰσοβίων πατριαρχικῶν ψαλτῶν διὰ τῆς πάντοτε προηγουμένης ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χειροθεσίας, ἥτις σημαίνει καθοσίωσιν εἰς τὴν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ νέαν διακονίαν.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὁ δομέστικος εἶναι πλέον μαθητευόμενος τοῦ Διδασκαλείου τούτου τῆς μουσικῆς.

Τὰ πάντα δι' αὐτὸν εἶναι ἄγνωστα, τὰ τελούμενα ἐν τῷ ναῷ καὶ τὰ ψαλλόμενα. Εὐρὺ δι' αὐτὸν ἀνοίγεται τὸ στάδιον τῆς μαθήσεως. Καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀντιληπτικότητά του ἡ καλὴ μάθησις καὶ ἐκπαίδευσίς του. Παρὰ τῷ λαμπαδαρίῳ εὑρισκόμενος παρακολουθεῖ ἐν τῇ ἐκτελέσει τὴν μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἀκούει ὄχι ὅπως τὴν εἶχε μάθει ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς διδασκάλους του, ὄχι ὅπως τὴν ἔψαλλε καὶ ὁ ἴδιος ἔξω εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς ναούς. Ἐκεῖ ἡ μουσικὴ ἦτο διαφορετική. Ἐδῶ ἐκπλήσσεται ὁ δομέστικος διὰ τὴν ὁποίαν ἀκούει βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἐκτελουμένην ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν ψαλτῶν. Τοὺς θαυμάζει διὰ τὸν ὑπέροχον τρόπον τῆς ἐκτελέσεως. Ἐνθουσιάζεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν μουσικήν, τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἠγνόει. Γοητεύεται ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του, καὶ ὀνειρεύεται καὶ αὐτὸς ὄνειρα μελλοντικά.

Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ καθήκοντα τὸν κυριεύουν· καθήκοντα διὰ τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ δείξῃ μέγα ἐνδιαφέρον καὶ ἱκανὴν ἐπιμέλειαν. Τὸ τάλαντον πρέπει νὰ τὸ πολυπλασιάσῃ, διότι ἀλλοίμονον, τὸ ὄνειρον μέλλει νὰ σβύσῃ. Καὶ ὁ δομέστικος ἐργάζεται. Χειραγωγὸς καὶ ἄμεσος διδάσκαλός του εἶναι ὁ λαμπαδάριος. Ἀπὸ αὐτὸν ἀντλεῖ τὴν μουσικὴν μάθησιν καὶ αὐτὸν μιμεῖται εἰς τὴν μουσικὴν τέχνην. Διδάσκεται, καὶ διδάσκεται πάντοτε, διότι θὰ ἔλθῃ καιρὸς καὶ αὐτὸς νὰ διδάξῃ. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δομεστίκου πρόκειται αὔριον ἡ μουσικὴ νὰ ἔχῃ τὴν συνέχισίν της. Ὁ δομέστικος οὗτος θὰ διαδεχθῇ τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, ὅταν οἱ διδάσκαλοί του θὰ τῷ παραχωρήσουν τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ καθήκοντά των.

Καὶ τότε ἡ εὐθύνη θὰ ἀνήκῃ καθ' ὁλοκληρίαν εἰς αὐτόν, ἐὰν δὲν εὑρεθῇ εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς του διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας καθοσιωθεὶς διὰ τῆς χειροθεσίας του ἐτάχθη φρουρὸς ἀκοίμητος καὶ στρατιώτης ὑπέρμαχος. Αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ δευτέρου τούτου δομεστίκου. Και σὺν τῷ χρόνῳ οὗτος μετασχηματίζεται εἰς τύπον πατριαρχικοῦ ψάλτου, διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ κατάντημα τῆς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ χοροστασίας του. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ δομεστίκου εἶναι ἡ μίμησις ἐν τῷ ψάλλειν τῶν διδασκάλων του. Καὶ ἡ μίμησις αὕτη ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ψάλλειν κατὰ τὸ ὕφος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ ὅταν δὲ ἀφιχθῇ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, σημαίνει ὅτι πλησιάζει νὰ γίνῃ κάτοχος τοῦ μουσικοῦ μυστικοῦ τῶν διδασκάλων του. Ὁ σταθμὸς οὗτος τοῦ δομεστίκου εἶναι σπουδαιότατος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀρχῆς ἣν κάμνει εἰς τὴν μίμησιν εἰς τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν τροπαρίων. Διότι καὶ αὐτὸς ἐξοικειοῦται εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ τὰ μέλη καθ' ὃν ἀπαιτοῦσι τρόπον οἱ διδάσκαλοι τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ. Ἀναμφιβόλως δὲ ὁ ναὸς οὗτος τυγχάνει τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαίτημα τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἥτις ἀπὸ αἰώνων διὰ

ζώσης φωνῆς διδασκομένη ἀπὸ τῶν προγενεστέρων ἑκάστοτε μουσικοδιδασκάλων τοῦ ναοῦ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, δὲν ἔπαυσε νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίαν της, μήτε καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ὡς μία θρησκευτικὴ μουσική.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον τόσοι περιώνυμοι καὶ τρανοὶ πρωτοψάλται καὶ λαμπαδάριοι τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διεκρίθησαν οἱ ἑξῆς δεύτεροι δομέστικοι: Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος (περὶ τὸ 1753), Πέτρος ὁ Βυζάντιος (πρὸ τοῦ 1777), Κωνσταντῖνος ὁ Βυζάντιος (πρὸ τοῦ 1801), Σταυράκης ἐπὶ Μανουὴλ πρωτοψάλτου, Δημήτριος ὁ Βυζάντιος ἐπὶ πρωτοψάλτου Κωνσταντίνου τοῦ Βυζαντίου, Ἰωάννης ὁ Βυζάντιος (μέχρι τοῦ 1831), Νικόλαος Στογιάννοβιτς (1837—1855), Κωνσταντῖνος Σαββόπουλος (1855 - 1871), Μιχαὴλ Παυλίδης (1871– 1881), Ἰάκωβος ὁ Ναυπλιώτης (1882—1888), Κωνστ. Κλάββας (1888—1905), Δημήτριος ὁ Φωκαεὺς (1905 1911), Κωνσταντῖνος Πρίγγος (1911 – 1913),) Εὐστάθιος Βιγγόπουλος (1913 — 1916), Ἀναστάσιος Μιχαηλίδης 1918 —1928) καὶ Πρόδρομος Τοπάλογλου (1930—1934).

Πρωτοκανονάρχης

Ἔκπαλαι οἱ χοροὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ διὰ τὰς ἀνάγκας των εἶχον δύο κανονάρχας, ὧν ὁ πρῶτος ἐκανονάρχει εἰς τὸν πρωτοψάλτην, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸν λαμπαδάριον. Εἰς τὸ ἀξίωμα δὲ τοῦ πρωτοκανονάρχου ἐπροβιβάζετο πάντοτε ὁ δεύτερος δηλ. ὁ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ, ὡς ἐντριβὴς περὶ τὰ καθήκοντα. Οἱ πρωτοκανονάρχαι ἀνελάμβανον τὰ νέα καθήκοντα δι' ἐπὶ τούτῳ χειροθεσίας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου. Ὑπεχρεοῦντο δὲ οὗτοι νὰ ἔχουν τὴν κόμην μακρὰν καὶ ἐφόρουν καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ διδάσκαλοί των πρωτοψάλται, λαμπαδάριοι καὶ δομέστικοι, τὸν ἀπαραίτητον τζουμπέν. 13)

Ὁ πρωτοκανονάρχης κατέχει ἐξαιρετικὴν θέσιν ἐν τῷ μουσικῷ χορῷ. Αὐτὸς γνωρίζει πότε θὰ ψάλῃ ὁ πρωτοψάλτης καὶ πότε ὁ δομέστικος, ποῖα θὰ ψάλῃ ὁ πρωτοψάλτης εἰς τὴν σημερινὴν ἡμέραν καὶ ποῖα τὴν αὐριανὴν ἑορτήν. Τοιαῦτα καθήκοντα εἶναι πλέον ἢ σοβαρά. Ἐκ τῶν προτέρων ἑτοιμάζει τὴν τυπικὴν τάξιν ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ κανοναρχῶν τὸν πρωτοψάλτην 13). Αὐτὸς ἀλλάσσει τὰ ἴσα εἰς ἕκαστον

---

13) Οἱ πρωτοψάλται, λαμπαδάριοι καὶ δομέστικοι πάντοτε ἐφόρουν καὶ ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τὸν τζουμπέν των· σύνηθες δὲ κάλυμμα αὐτῶν ἦτο, ὅπερ ἔφερον καθημερινῶς, ἕνα φέσι πλατὺ τῆς ἐποχῆς. Ἐν τῷ ναῷ ἐφόρουν ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς φέσι ἐπίσης μετὰ μεταξωτῆς φούντας, ὅπερ φέρουσιν οὗτοι τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν. — Πρῶτος ὁ λαμπαδάριος Γεώργιος ὁ Ραιδεστηνὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ φορῶν φράγκικα, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ ἐξωτερικὴ ἐνδυμασία τῶν λαϊκῶν.

τροπάριον ἀναλόγως τοῦ ἤχου καθ' ὃν πρέπει νὰ ψαλῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ πρωτοψάλτου. Ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ πρωτοψάλτου· ὅ,τι οὗτος κανοναρχήσῃ [14]) εἰς τὸν διδάσκαλον, τοῦτο ἐκεῖνος θὰ ψάλῃ. Αὐτὸς εἰδοποιεῖ τὸν πρωτοψάλτην τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἤχου καὶ ἂν τὸ ψαλησόμενον εἶναι ἰδιόμελον στιχηρὸν ἀναστάσιμον ἢ ἀπόστιχον, κάθισμα ἢ εἱρμὸς τοῦ κανόνος, Κοντάκιον, αὐτόμελον ἢ Προσόμοιον, Πρόλογος, ἀπολυτίκιον κλπ. Ὁ πρωτοψάλτης εἰς τὸ ἔργον του ὢν προσηλωμένος, ἀφήνεται νὰ ὁδηγῆται ὑπὸ τοῦ πρωτοκανονάρχου, τοῦ ὁποίου ἀκούων τὸ ρυθμικὸν κανονάρχημα παραλαμβάνει τὰς λέξεις τῶν τροπαρίων. Ἔχει δὲ ἔκτακτον καὶ χαρακτηριστικὴν ἀπαγγελίαν ὁ κανονάρχης ὥστε ὁ πρωτοψάλτης δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εἶναι δεσμευμένος βλέπων εἰς τὰ κείμενα τὰ διάφορα τροπάρια: εἶναι ἰδιαιτέρως προσηλωμένος εἰς τὸ μέλος τῶν ὕμνων. Ὁ πρωτοψάλτης λόγῳ τῆς πολυχρονίου χοροστασίας του γνωρίζει καὶ ἐνθυμεῖται τὰς λέξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν τροπαρίων, ἀλλὰ μόνον ὑπενθυμίζονται εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κανονάρχου αἱ λέξεις. Εἶναι ἄρα ὁ πρωτοκανονάρχης ὁ ὑποβολεὺς τοῦ χοροῦ διὰ τὸν πρωτοψάλτην. Ἄρα εἶναι ἀπαραίτητος, sine qua non. Τὸ κανοναρχεῖν προϋποθέτει ἰδιαιτέραν τινὰ τέχνην ἀπαγγελίας, ἣν κατέχει ὁ πρωτοκανονάρχης. Οὗτος καθοδηγεῖ καὶ τὸν βοηθὸν εἰς τὰ καθήκοντά του. Διευθύνει ὁσάκις δὲν κανοναρχεῖ καὶ τοὺς ἰσοκράτας. Ἐν γένει δὲ παίζει σπουδαῖον ρόλον διὰ τὸν μουσικὸν χορὸν καὶ ἰδίᾳ διὰ τὸν πρωτοψάλτην ὁ πρωτοκανονάρχης, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις καὶ τὸ ἀξίωμα εἶναι ἀξιοζήλευτα. Οἱ κατώτεροι βαθμοῦχοι παρακαλοῦν νὰ ἀξιωθοῦν μίαν ἡμέραν νὰ κανοναρχεύσουν. Ἡ τιμὴ εἶναι μεγάλη. Ὁ πρωτοψάλτης συνεννοεῖται μόνον μὲ τὸν πρωτοκανονάρχην καὶ εἰς αὐτὸν ἔχει ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην, ἐπειδὴ οὗτος γνωρίζει τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ ἐκτελεῖ εἰς τὴν ἐντέλειαν. Ὁ πρωτοψάλτης ὑπερηφανεύεται διὰ τὴν ἀξιωσύνην και τὴν μάθησιν τῆς τυπικῆς τάξεως τοῦ πρωτοκανονάρχου, τὸν ὁποῖον συνήθως προορίζει καὶ διὰ τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου δομεστίκου.

Αὐτὴν τὴν θέσιν ἔχει ἐν τοῖς μουσικοῖς χοροῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ πρωτοκανονάρχης τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀντιπαράκειται ὁ τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ. Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης προῆλθον ὁ πρωτοψάλτης Ἰάκωβος ὁ Ναυπλιώτης, ὁ λαμπαδάριος Κωνσταντῖνος Κλάββας καὶ ὁ νῦν πρῶτος δομέστικος Ἀναστάσιος Μιχαηλίδης.

---

14) Ἐν τῷ κανοναρχεῖν ὁ πρωτοκανονάρχης τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ εἶναι ἐστραμμένος πρὸς τὸν πρωτοψάλτην, αὐτὸς δὲ μόνος προσβλέπει εἰς τὸ βιβλίον, ἐκ τοῦ ὁποίου κανοναρχεῖ, ὄχι δὲ ὁ ψαλμῳδῶν πρωτοψάλτης ἢ δομέστικος. Περαίνων δὲ ἑκάστοτε τὸ κανονάρχημα ποιεῖ ὑπόκλισιν πρὸς τὸν διδάσκαλον.

Ἰσοκράτης

Ἐν τοῖς μουσικοῖς χοροῖς τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἰδιαιτέραν τάξιν ἀποτελοῦσιν οἱ ἰσοκράται, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι ἐκ τῶν δυσκολωτέρων. Διότι διὰ τὴν ἰσοκράτησιν ἀπαιτεῖται πρῶτον ἄσκησις τοῦ ὠτὸς μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλος, ἰδίᾳ δὲ μὲ τὰς μελῳδίας ἑνὸς ἑκάστου ἤχου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον πεῖρα ἱκανὴ περὶ τὸ ἔργον. Εἶναι τέχνη ἰδιαιτέρα ἡ ἰσοκράτησις. Τὸ ἰσοκρατεῖν προϋποθέτει μάθησιν τῆς μουσικῆς πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς. Ὅσον δὲ μεγαλυτέρα εἶνα ἡ μάθησις αὕτη, τόσον καὶ καλύτερον ἐκτελεῖ τὸ ἔργον του ὁ ἰσοκράτης. Ἀδυνατεῖ οὗτος νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ψάλλοντα ἂν δὲν γνωρίζῃ ποῦ ἕκαστος ἦχος κάμνει τὰς ἀτελεῖς ἢ ἐντελεῖς καταλήξεις, καὶ μία ὡρισμένη μουσικὴ γραμμὴ ψαλλομένη ποίαν ἔχει βάσιν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁρμᾶται καὶ εἰς τὴν ὁποίαν θὰ καταλήξῃ. Ἐπὶ ἔτη φοιτῶντες εἰς τὰ ἀναλόγια τῶν μουσικῶν χορῶν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἐξοικειοῦνται οἱ παῖδες οἱ προοριζόμενοι διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Ὅθεν καὶ μόλις ὁ διδάσκαλος κάμῃ ἔναρξιν τῆς μελῳδίας, ὁ ἰσοκράτης ἐδῶ γνωρίζει ποῖον ἀμέσως ἴσον θὰ κρατήσῃ, καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον ἢ ὄχι. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπάρχουν μέρη ὅπου ὁ ἰσοκράτης δὲν ἀκούεται ἢ μόλις ἀκούεται, καὶ μέρη ὅπου τὸ ἴσον προβάλλει ἰσχυρόν.

Οἱ μουσικοδιδάσκαλοι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔδιδον μεγάλην προσοχὴν εἰς τὴν ἐν τῷ ψαλμῳδεῖν ἰσοκράτησιν ὅπου δεῖ. Διότι τὸ ἴσον ὅπερ δίδει πάντοτε ὁ ἰσοκράτης συνοδεύων τὸν πρωτοψάλτην ψάλλοντα ἀναμφιβόλως διακοσμεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλος καὶ τὸ ἀναδεικνύει μὲ τὴν ποικιλίαν μὲ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται εἰς τὴν ἀκοήν. Καὶ τὰ ἄριστα ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως καὶ πλοκῆς μουσικὰ τεμάχια τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ψαλλόμενα ἄνευ τῆς συνοδείας τοῦ ἴσου τοῦ ἁρμοδίου, παρουσιάζονται ἀκουστικῶς μὲ διάφορον ἐντύπωσιν καὶ καταντοῦν πολὺ μονότονα. Τὸ ἴσον δίδει ἕτερον χρωματισμὸν εἰς τὴν μελῳδίαν. Ὅ,τι ὁ πρωτοψάλτης ἐπιδιώκει : τὴν μουσικὴν ἐντύπωσιν, τὸ ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς ἰσοκρατήσεως εἰς ὡρισμένα μαθήματα καὶ μέλη. Ἀκριβῶς δὲ καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ποικιλίαν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ μουσικοῦ μέλους οἱ ἰσοκράται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Βοηθητικοί

Τελευταία τάξις εἶναι ἡ τῶν βοηθῶν λεγομένων κανοναρχῶν. Οὗτοι εἶναι παῖδες καλλίφωνοι ἐξευρισκόμενοι καὶ προσλαμβανόμενοι διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν μουσικῶν χορῶν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ. Καὶ οὗτοι ἐκπαιδεύονται καὶ παρασκευάζονται ἐν τῷ ναῷ, ὅπου ἡ φοίτησίς των γίνεται ἐκ πολὺ μικρᾶς ἡλικίας. Ἐκδιδάσκονται εἰδικῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα ὑπὸ τῶν δομε-

στίκων. Πόσον καὶ οὗτοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τοὺς μουσικοὺς χοροὺς καθίσταται φανερὸν ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πόσον αἱ παιδικαὶ φωναὶ μιγνυόμεναι μὲ τὰς ἀνδρικὰς τῶν ψαλτῶν σχηματίζουν ἁρμονιαν συμφωνητικήν. Ἀκριβῶς δὲ πρὸς πλείονα ἀνάδειξιν τοῦ ἐκκλ. μέλους οἱ καλλίφωνοι πατριαρχικοὶ ψάλται συνοδεύονται καὶ ὑπὸ τῶν καλῶς γεγυμνασμένων καλλιφώνων παίδων [15]. Ὁ πατριαρχικὸς ναὸς δονεῖται ἀπὸ ἤχους μεμειγμένων ἀνδρικῶν καὶ παιδικῶν φωνῶν. Οἱ βοηθητικοὶ οὗτοι μικροὶ ψάλται εἰς ὡρισμένα ᾄσματα εἶναι φερέφωνα τῶν μεγάλων ψαλτῶν διδασκάλων των. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τούτων ὀγκοῦται, ὁσάκις συμψάλλουσι μὲ τοὺς ἐνθουσιασμένους ψάλτας των. Εἶναι δὲ σοβαροὶ εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν. Ὁ καθεὶς ἐκ τῶν παίδων τούτων φαντάζεται ὅτι συντρέχει εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν τοῦ ψαλλομένου ᾄσματος. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα διὰ νὰ βοηθήσουν, ἀρχίζουν τὸ ἔργον των μὲ ἀπίστευτον ἐνθουσιασμὸν καὶ θάρρος καὶ ψάλλουσι παρασυρόμενοι καὶ οὗτοι εἰς τὸν ρυθμὸν τὸν ὁποῖον δίδει εἰς τὸ ψαλλόμενον μέλος ὁ πρωτοψάλτης ἢ ὁ δομέστικος. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ μελῳδίαι διὰ τῆς συμμετοχῆς ἐν τῷ ψάλλειν τῶν βοηθητικῶν τούτων ψαλτίσκων λαμβάνουσιν ἄλλην ἐξωτερίκευσιν, προξενοῦσιν ἄλλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀκροατάς. Αἱ μεμειγμέναι βαρεῖαι καὶ ὀξεῖαι φωναὶ καθηδύνουν τὰ ὦτα τοῦ ἐκκλησιάσματος τοῦ ναοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπου ἡ ἐκκλησιαστική μας ψαλμῳδία ἔχει τὸ ἰδιαίτερον ὕφος της, ὡς ψαλμῳδία θρησκευτική.

---

15) Πρβλ. ὅσα γράφονται περὶ τῶν ἡδυφωνοτάτων κανοναρχῶν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἐν Βιογραφίᾳ Κωνσταντίνου Α΄ τοῦ ἀπὸ Σιναίου ὑπὸ Θεοδ. Μ. Ἀριστοκλέους, ἐν Κων/πόλει 1866, ἐν σελ. 14.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἐπὶ ταῖς Ἁγίαις Ἑορταῖς τοῦ Δωδεκαημέρου αἱ ἐργασίαι τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου διεκόπησαν τῇ 20 λήξαντος μηνός.

Ἐπὶ τούτῳ ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐν προσαγορεύσει ηὐχήθη τὰ δέοντα τοῖς Σεβασμιωτάτοις Ἁγίοις Συνοδικοῖς, ἐξ ὀνόματος δὲ τῶν Αὐτῶν Σεβασμιοτήτων ἀπήντησεν εὐχαριστῶν καὶ ἀντευχόμενος ὁ Α΄ τῇ τάξει Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Χαλκηδόνος Μάξιμος.

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ

Τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων περὶ ὥραν 4ην ἐτελέσθη ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἡ νενομισμένη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Λειτουργία. Τὸ συρρεῦσαν πλῆθος ἠκροάσθη μὲ βαθεῖαν κατάνυξιν τὴν ἱερὰν Μυσταγωγίαν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἀνέγνωσεν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἄμβωνος τὴν ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς ἐγκύκλιον Πατριαρχικὴν Προσφώνησιν.

Τὴν ἡμέραν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐδέχθη τοὺς Μητροπολίτας, Ἐπισκόπους, τὸν Κλῆρον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τοὺς Ὀφφικιάλους, ἐπίσημα πρόσωπα, τὰς ἐφοροεπιτροπὰς καὶ πλείστους ἄλλους ἐγκρίτους ὁμογενεῖς. Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Μητροπολῖται τοῦ Θρόνου διὰ τηλεγραφημάτων καὶ ἐπιστολῶν ὑπέβαλον τὰς χαιρετιστηρίους αὐτῶν προσρήσεις καὶ εὐχάς. Τὰς ἀδελφικὰς αὐτῶν προσρήσεις ἀπηύθυναν καὶ οἱ Πατριάρχαι καὶ Πρόεδροι τῶν αὐτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ἐγένοντο εἰς πάντας αἱ δέουσαι ἀπαντήσεις. Ἑόρτιοι προσρήσεις ἀντηλλάγησαν ἐπίσης καὶ μετὰ τῶν φίλων Ἐκκλησιῶν Ἀγγλικανικῆς καὶ Παλαιοκαθολικῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος διὰ γράμματος αὐτοῦ ἀνεκοινώσατο τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτω-

βριον συνελθούσης εἰς τακτικὴν συνέλευσιν Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἐξετασθέντα ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης θέματα ἦσαν: τὸ τῆς μορφώσεως καὶ οἰκονομικῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου, τὸ Ἡμερολογιακὸν ζήτημα, τὸ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν περὶ τῶν οἰκονομικῶν Ὀργανισμῶν τῆς Ἐκκλησίας νόμων, τὸ περὶ τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου, καὶ διάφορα ἄλλα ποιμαντορικῆς φύσεως ζητήματα.

ΕΞΑΡΧΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ἡ Α. Σεβασμιότης ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων καὶ Ἔξαρχος Βορείου καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης Γερμανός, συμπληρώσας τὴν ἐτησίαν περιοδείαν αὐτοῦ εἰς τὰς ἀνὰ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν τελούσας Ἑλληνικὰς Ὀρθοδόξους Κοινότητας, ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔκθεσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικήν, θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ζωὴν καὶ τὴν καθόλου κατάστασιν τῶν Κοινοτήτων τούτων. Αἱ Κοινότητες τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη ἡ Α. Σεβασμιότης εἰσὶ κατὰ σειρὰν αἱ ἑξῆς: ἡ τῆς Ἀμβέρσης, Βρυξελλῶν, Παρισίων, Λωζάνης, Γρενόβλης, Λυῶνος, Point de Cheruy, St. Etienne (Loire) καὶ Μασσαλίας. Ἡ Α. Σεβασμιότης διὰ τῶν κατ' ἔτος ποιμαντορικῶν αὐτῆς περιοδειῶν ἔρχεται εἰς ἐπικοινωνίαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς μετὰ τῶν Κοινοτήτων, διαπιστώνει ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν κατάστασιν αὐτῶν, δίδει τὰς δεούσας συστάσεις καὶ κατευθύνσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἔρχεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ποιμνίου Αὐτῆς, ἀναπτεροῖ τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν φρόνημα αὐτοῦ καὶ ἐν γένει διὰ τῆς παρουσίας αὐτῆς γίνεται ἀφορμὴ στηρίξεως, παραμυθίας καὶ χαρᾶς εἰς τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς.

Εἰς ἀπάντησιν ἐξεφράσθη τῇ Α. Σεβασμιότητι διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἡ εὐαρέσκεια καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ζηλωτὴν αὐτῆς ποιμαντορικὴν μέριμναν πρὸς στήριξιν τοῦ ποιμνίου αὐτῆς ἐν τῇ πατρῴᾳ πίστει καὶ εὐσεβείᾳ.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Συνεχίζων τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ μέριμναν καὶ προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν πραγμάτων τῆς Ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἀθηναγόρας προέβη ἀπὸ 25 παρελθόντος Νοεμβρίου εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ ἰδιαιτέρου ἐκκλησιαστικοῦ Περιοδικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ὀρθόδοξος Παρατηρητής», διὰ τὸν Κλῆρον καὶ τὸν εὐσεβῆ λαόν.

Τὸ ἐπ' αἰσίοις ἀρξάμενον νὰ ἐκδίδηται Περιοδικὸν τῆς ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἤδη ληφθέντα πρῶτα τεύχη αὐτοῦ, συντεταγμένον μετ' ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας πολλῆς, ἀναμφιβόλως θέλει μεγάλως ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, κρατύνῃ δὲ ἅμα τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἑνότητος αὐτῶν.

Ἡ «Ὀρθοδοξία», χαιρετίζουσα μετὰ ἰδιαιτέρας χαρᾶς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ, εὔχεται εἰς αὐτὸ πᾶσαν εὐόδωσιν καὶ καρποφορίαν.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Σερβικοῦ Περιοδικοῦ «Γκλάσνικ», ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 14-15 φύλλῳ αὐτοῦ τοῦ λήγοντος ἔτους, δημοσιευθέντα, ὡς ἀνταπόκρισιν Σέρβου τινὸς ἐκ Σίδνεϋ, προκειμένου περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστραλίας μετὰ τῆς αὐτόθι Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, δηλοῦται ὅτι, ὡς ἐκ τῶν ληφθεισῶν ἁρμοδίως σχετικῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν γενομένων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διαμαρτυριῶν ἐξάγεται, τὰ ἀναγραφέντα ἐν τῷ ὡς ἄνω Περιοδικῷ «Γκλάσνικ» οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς, συνεπείᾳ πτώσεως, παρέμεινεν ἐπὶ ἑβδομάδα κλινήρης ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἡρακλείας Βενιαμίν.

Πρὸς τὴν Α. Σεβασμιότητα ἐξεδηλώθη θερμὸν τὸ ἀδελφικὸν ἐνδιαφέρον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπεσκέφθη δὲ τὴν Α. Σεβασμιότητα καὶ διεβίβασε τὰς εὐχὰς Αὐτῶν κατ' ἐντολὴν ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Η ΕΝΤΑΥΘΑ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΠΑΡΟΙΚΙΑ

Ἐφωδιασμένος διὰ συστατηρίων γραμμάτων τῆς Α. Χάριτος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας κ. Κόσμο, ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ ὡς ἐφημέριος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλικανικῆς Παροικίας διορισθεὶς αἰδεσιμώτατος Austin Oakley, ἵνα ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Ὁ νέος ἐφημέριος ἐπισκεφθεὶς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ὑπέβαλε τὰ σέβη αὐτοῦ καὶ ἐπέδωκεν Αὐτῇ τὰ συστατήρια γράμματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

ΟΝΟΜΑΤΙΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Κατὰ τὸν παρόντα μῆνα ἑώρτασαν τὰ ὀνομαστήρια αὐτῶν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολῖται Ἰωαννίνων Σπυρίδων, Νιγρίτης Εὐγένιος καὶ Λήμνου Στέφανος. Εἰς τὰς Α. Α. Σεβασμιότητας διὰ καταλλήλων γραμμάτων διεβιβάσθησαν αἱ εὐχαὶ καὶ τὰ συγχαρητήρια τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΑΔΕΙΑΙ

Τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ἀμασείας καὶ Ἐξάρχῳ Κεντρώας Εὐρώπης Γερμανῷ παρεσχέθη μηνιαία ἄδεια μεταβάσεως εἰς Βουκουρέστιον δι' ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεις.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Θ΄ ΕΤΟΥΣ